

KERTI KALENDÁRIUM

ÁRA: 510 FT • ELŐFIZETŐKNEK: 410 FT
WWW.MAGYARMEZOGAZDASAG.HU

2020. OKTÓBER

nka
Nemzeti Kulturális Alap

- 4 Retekfélék minden évszakra
- 20 A szüret után is fontos a növényvédelem
- 24 Ehető dísznövények
- 34 Most ültetjük a fákat

MINDEN EGY HELYEN!

Magyarország legnagyobb digitális agrárszaklap portfóliója!

Fizessen elő a Magyar Mezőgazdaság Kft. kiadványainak digitális változatára!

- Egyedi kedvezményes ár digitális lapelőfizetőink részére!
- Egyszerű, gyors, kényelmes előfizetési lehetőség!
- Bővített interaktív tartalom!
- Hirdetőpartnereink számára újszerű, interaktív megjelenési lehetőség!

www.magyarmezogazdasag.hu

DIGITALSTAND

www.digitalstand.hu

KERTI KALENDÁRIUM

Alapítva: 1988
M megjelenik évente 10 alkalommal
32. évfolyam, 10. szám
2020. október

www.magyarmezogazdasag.hu

SZERKESZTŐSÉG:

FŐSZERKESZTŐ: Horváth Csilla

OLVASÓSZERKESZTŐ: Varga Tibor

TERVEZŐSZERKESZTŐ: Dudás Ágnes

TITKÁRSÁG: Kiss Jánosné

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

1141 Budapest, Mirtusz u. 2.
Postacím: 1591 Budapest, Pf.: 294.
Telefon: +36-1-273-2290, +36-30-961-5996

FELELŐS KIADÓ:

Sári Enikő ügyvezető igazgató
Hájos László ügyvezető igazgató

MARKETING ÉS ONLINE:

Marketing vezető: Práger Ádám
Marketing-koordinátor: Kadosa Gábor,
Kárpáti Eszter, Kovács Réka
Szerkesztő: Mizsei Károly

www.magyarmezogazdasag.hu – az Agrárhírtört

KIADÓ/RODA:

Irodavezető: Harangozó Tímea
Operatív vezető: Laczó Angéla
Terjesztés: Karácsonyi Ildikó
Pénzügy: Fontos Éva, Lénárt Dia

ÜGYFÉLSZOLGÁLAT:

Husztiné Csekő Emma
Telefon: +36-1-470-0411, +36-30-400-4839

HIRDETÉS:

Dohány Árpád +36-70-232-4231

Minden jog fenntartva! A lapból értesüléseket átvenni csak a Kerti Kalendáriumra való hivatkozással lehet. A hirdetések és egyéb reklámkiadványok tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal.

A kiadó adatkezelési szabályzata elérhető a www.magyarmezogazdasag.hu/adatvedelem oldalon.

TERJESZTÉS:

Árusításon úton terjeszti a Lapker Zrt., a POHÍRKER Zrt., valamint az alternatív terjesztők.

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.

Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hirdlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,

telefonon 06-1-767-8262 számon,

levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:

www.posta.hu WEBSHOP-ban

(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),

1900 Budapest, 06-1-767-8262,

hirlapelofizetes@posta.hu

Belföldi előfizetési díj egy évre: 4100 Ft.

NYOMJA:

PAUKER Nyomdaipari Kft.

1047 Budapest, Baross u. 11.

Felelős vezető: Vértés Gábor

HU ISSN 0864-7852

Figyeljünk az új károsítókra

Nagy várakozás előzte meg a budapesti kertbarátok közös terménybemutatóját, hiszen hónapokon keresztül nem mozdulhattunk ki otthonról a koronavírus-járvány miatt. Minden

rosszban van valami jó, ami ezen a rendezvényen is bebizonyosodott,

hiszen most a fertőzésveszély miatt a szabadban, gyönyörű napsütésben került sor a szeptemberi bemutatóra, amitől sokkal látványosabb, lazább lett a végeredmény.

Kiosztották A budapesti kertbarátok legszebb kertjei verseny díjait

is, köztük kiadónk felajánlásából két-két éves előfizetést a Kerti Kalendáriumra, illetve a Kertbarát Magazinra. A díjazott kerteket igyekszünk majd részletesen bemutatni Olvasóinknak.

Ahogy a Covid-19 betegség felbukkanását is a klímaváltozással hozzák kapcsolatba, úgy a növényeken is új károsítók jelennek meg. A globális felmelegedés miatt nemcsak az északabbra húzódó élőlények okoznak gondot, hanem a világméretű kereskedelem és turizmus is új, egyben veszélyes jövevények behurcolásával fenyeget. A legnagyobb kárt okozó, úgynevezett karantén kártevőkkel ismerkedhetnek meg a Növényorvos a gyümölcsös kertben rovatunk írásából. A klímaváltozás hatására más őshonos, ellenállóknak tartott örökzöldeket is új veszélyek fenyegetik, vagy egy régóta ismert kórokozó nagyon hatékony terjesztője telepszik meg hazánkban, például a borostyánon megtelepedő himlős pajzstetű vírusbetegséget terjeszt.

A téltre készülve ne feledkezzenek meg a növények védelméről, a fertőzött részek eltávolításáról!

Kertbaráti üdvözlettel,

Horváth Csilla

főszerkesztő

Jellegzetesen téli zöldségféle a fekete retek

Retekfélék minden évszakra

AZ ŐSZI-TÉLI, VALAMINT A KORA TAVASZI IDŐSZAKBAN EGYIK KEDVELT ZÖLDSÉGFÉLÉNK A RETEK. ÁLTALÁBAN KENYÉR MELLÉ FOGYASZTJUK, DE FRISÍTŐ ÍZT AD KÜLÖNFÉLE SALÁTÁK ÖSSZETEVŐJEKÉNT IS. NÉHÁNY ÉVE NÉPSZERŰ A PÁR NAPOS RETEKNÖVÉNYKÉK FOGYASZTÁSA IS. A RETEKFÉLÉK ÍZÉNEK KARAKTERÉT A BENNÜK LEVŐ KÉNTARTALMÚ VEGYÜLETEK, MUSTÁROLAJ-GLIKOZIDOK ADJÁK. BÁR EZEK – FŐKÉNT ÉHGYOMORRA FOGYASZTVÁ – GYOMORBÁNTALMAKAT OKOZHATNAK, ÖSSZESSÉGÉBEN A RETEK AZ EGÉSZSÉGRE KIFEJEZETTEN KEDVEZŐ HATÁSÚ ZÖLDSÉGFÉLE. VITAMINOKBAN, ÁSVÁNYI ANYAGOKBAN GAZDAG, A NÉPI GYÓGYÁSZATBAN EMÉSZTÉST SEGÍTŐ, KÖHÖGÉSCSILLAPÍTÓ ÉS ANTIBAKTERIÁLIS HATÁSA MIATT IS AJÁNLJÁK FOGYASZTÁSÁT.

DR. SLEZÁK KATALIN

Termesztése egyszerűnek mondható, a hosszú „gyökeret” nevelő japán retek kivételével különleges munkákat nem igényel és rövid tenyészidejű.

Retket az év minden szakában fogyaszthatunk: a hónapos retket főként tavasszal és ősszel, a nyári retket a nyári időszakban, a japán retket tavasz végétől

tél közepéig, a kínai és a fekete retket pedig az őszi és a téli hónapokban.

Környezeti igényüket tekintve elmondható, hogy hidegtűrők, a legtöbb fajtatípusnál a fejlődési optimum 13 °C körüli, csírázásuk pedig már 2-3 °C-on megindul, de a növények általában nem károsod-

nak néhány fokalapban sem. A japán retek kicsit nagyobb meletet igényel, és a fagyok jobban károsítják, főként a levélzetét. A fagyokra leginkább a tárolásra szánt téli retek érzékeny.

A retek hosszúnappalos növény, azaz hosszú nappalok hatására magházat fejleszt, de ha rövidebb a nappalhossza a fajta igényénél, akkor a gumófejlődés is lassul. Emiatt a vetési időszak megválasztásánál követni kell a fajtaleírás ajánlásait. Félárnyékba ne vessük, mert kisebb gumók képződnek, viszonylag nagy lombbal.

A tenyészidőszak utolsó harmadában, amikor a gumók növekednek, aránylag nagy a vízigénye. Az összes vízmennyiség mellett azonban talán fontosabb, hogy a vízellátás egyenletes legyen, különben a gumók kirepednek. Vízhányban a gumók pudvásodnak, és a növények korán magházat hoznak. Kedveli a jó minőségű talajokat, tápanyagigénye a többi zöldségféléhez viszonyítva közepes. Legfontosabb a túltrágyázás elkerülése: ne vessük frissen szerves-trágyázott helyre, és főként a nitrogénmennyiségre figyeljünk oda, mert a túl sok nitrogén hatására a gumóknak erősebb csípős íze lesz, valamint könnyebben pudvásodnak. A retek a klórra érzékeny, ezért káliumtrágyázás esetén kerülni kell a kálisó használatát, és inkább a káliumszulfátot kell előnyben részesíteni. Figyelembe kell azonban venni azt is, hogy a szulfáttal intenzívebb csípős íz alakul ki.

Fajtaválasztás

Botanikai szempontból a retek fajtatípusok két csoportba sorolhatók: a hónapos retek fajtái elkülönülnek a nyári, őszi-téli és a japán retek típusoktól. A hónapos retek gumója a szik alatti szárból jön létre, míg a többi típusnál ún. répatest alakul ki, mert a szik alatti szár mellett a főgyökér felső része is megvastagszik. Hónapos retekből viszonylag sok fajta áll rendelkezésre, melyek főként színben, alakban és ízben (csípősség intenzitása) térnek el egymástól. Alakjuk szabályos gömb, megnyúlt vagy lapított gömb, vagy hosszúkás (ez utóbbi a jégcsap típus). A leggyakoribb

Ez a japán retek még nem érte el a teljes fejlettségét

szín a piros, liláspiros, bordó, vagy ezek közti átmenetek, esetleg fehér, de választékbővítésként vannak sárga, narancs vagy élénk lila héjszínű változatok is. A hússzínük legtöbbször fehér, esetleg kisebb-nagyobb mértékben pirosas bemosódással.

A nyári retek általában hosszúkásak, „répa alakúak”, héjuk a hónapos retekhez hasonlóan piros, piros-fehér (vállnál piros, az alsó végüknél fehér), fehér, esetleg lilás vagy bordó színű lehet. Az őszi-téli csoportba jellemzően fehér vagy fekete héjú fajták tartoznak, kerek vagy hosszúkás alakkal. A legkedveltebb téli retek fekete vagy sötétbarna héjúak, kerek répatesttel.

A nálunk egyre kedveltebb japánretek-fajták fehér színűek, hosszúkásak, jellemzően nagy répatestet nevelnek, melyek 30-50 cm hosszúak is lehetnek, és 5-7-10 cm vastagok, lekerekített vagy elkeskenyedő, hegyes véggel. A japán retek egyik fő csoportjának a válla zöld, de ez hazánkban nem olyan

A nálunk megszokott méret Nyugaton nagynak számít a hónapos retkeknél

elterjedt. Különlegességnek számít a csípmentes kínai retke, melyből főként piros héjú, fehér belsejű fajtákkal találkozhatunk a piacon. Emellett léteznek teljesen fehér vagy zöldes vállú-fehér héjú fajták is, különböző mértékben piros hússal. Alakjuk általában szabályosan gömbölyű, átmérőjük 10-15 cm is lehet.

A retkétípusok közül a hónapos retke a leggyorsabb fejlődésű, a vetéstől számítva 30-50 nap a tenyészideje, míg a nyári retkeké 50-70, a téli retkeké pedig 100-120 nap. A japán retke tenyészideje igen változatos, a gyökérmérettől függően 45-85 nap, míg a kínai retkeké 55-65 nap közötti.

Sóérzékeny, vetés előtt ne trágyázzuk

Bár rövid tenyészidejű növény, a növényváltást igényli, monokultúrában nem javasolt nevelni, és általában a keresztesvirágú növényektől (káposztafélék, többi retkefajták) távol kell elhelyezni a vetésciklusban. A talaj-előkészítésnél fő szabály, hogy a várható gumó- vagy gyökértest-hosszágnál 5-10 cm-rel mélyebben legyen megfelelő szerkezetű, laza a talaj. Így a kerek, kis testű hónapos retke viszonylag sekély műveléssel is megelégszenek, míg a japán retkeknél, ahol bakhátas termesztést alkalmazunk, a hosszú répatestű fajtáknál jó minőségű, mély talajművelés szükséges.

Általában elő- vagy utónövényként termesztik, így a gyakorlatban az a jellemző, hogy a retket külön nem trágyázzák a vetés előtt, és fejtrágyát is legtöbbször csak a hosszú tenyészidejű fajtáknál juttatnak ki. Vetés előtt ügyelni kell rá, hogy a talaj sótartalma ne legyen magas, mert a retke sóérzékeny, és a magok kelése elhúzódik, nem lesz egyenletes, ha vetés előtti trágyázással magas sótartalmú környezetet alakítunk ki. A fejtrágyázás optimális ideje a gumóképződés kezdetén van.

Az előkészített talajba a magokat állandó helyre vessük, 2-3 cm mélyre. A hónapos retke kis tenyészterületet igényel, 5x5 vagy 10x10 cm a hagyományos sor- és tőtávolság. Vetéskor a finoman eldolgozott talajfelszínre sablonnal készítenek lyukhálót a vetés helyének kijelölésére, de még ma is előfordul az a régi hagyományos módszer, hogy papírszalagra ragasztják fel előre a magokat, és vetéskor a szalagot fektetik a talajba. A könnyebb vetés és ápolás miatt időnként 15-20 cm-es sortávolságot is használnak, de a növényesorok

Jégcsapretke lombozata

között még így sincs hely a lábunknak sem. A szedést tehát a szélétől kezdve, sorról sorra kell végezniük, gyakorlatilag az összes növény (soronkénti) egyidejű felszedésével. Az egyidejű szedéshez azonos fejlődési ütemet várunk a növényektől, ezért lehetőleg azonos méretű magokat vessünk el adott területre. A nagyobb magok gyorsabban csíráznak, és bár a kisebbekből is szép növény fejlődik majd, de lassabban, ezért érdemes elkülönítve vetni azokat. Ez a hosszabb tenyészidejű fajtákra (és a többi retke fajtátipusra) is igaz.

Nagyobb testű fajtáknál szélesebb soros, ikersoros vagy szalagos (több sor után egy kihagyás) elrendezést alakítsunk ki, nyári reteknel 20-30, japán reteknel és téli reteknel 30-40, kínai reteknel a répatest méretétől függően 40-60 cm-es sortávolsággal. Japán reteknel a bakhátas termesztéshez legtöbbször ikersoros termesztést használnak. A tőtávolság mindig a répatest-átmérő függvénye is, így a legnagyobb átmérőjű kínai retek-fajtáknál és a japán reteknel akár 20-25 cm is lehet.

Házikertben alkalmazott különleges termesztési módnak számít a soron belüli köztes (vegyes) termesztés, amikor a petrezselymet együtt vetjük a hónapos retekkel. A lassan fejlődő petrezselymet nem zavarja a fejlődésben a retek, ami szinte már ki is fejlődik és közel szedhető lesz, mire a petrezselyemnövénykéek megjelennek. Így a retek „sorjelző” növényként mutatja kapáláskor, hogy hol lesz a petrezselyem sora, és még termésünk is lehet a korai időszakban anélkül, hogy plusz területet használtunk volna.

Hideghajtásban és szabadföldön

A hónapos retek vetésideje szabadföldön, tavaszi vetésben március első fele, őszi szedésre pedig augusztus második fele, szeptember eleje alkalmas. Hideghajtásban tavasszal akár február közepétől vethetjük, ősszel pedig szeptember végéig. Fűtött berendezésben egész télen hajtatható, de mérlegelni kell a gazdaságosságot. Kora tavaszi termést trágyatalpas melegágyakban is nevelhetünk.

A nyári és a téli retek csak szabadföldön neveljük, előbbit áprilisban, utóbbit július végén elvetve. A kínai retek általában augusztusban, szeptember elején vessük. Japán reteknel a szabadföldi tavaszi termesztés sokszor végződik azzal, hogy a növények egy-egy nagyobb lehülés miatt hidegsokkot kapnak és magszárba mennek, így nem kapunk élvezhető termést. Biztonságosabb tehát az őszi termesztése, de ott is úgy kell terveznünk, hogy keléskor és az azt követő első hónapban nem mehet hosszabb időre 15 °C alá a

hőmérséklet, emellett arra is figyeljünk, hogy bár a levelek kisebb fagyokat elbírnak, de a gyökerek növekedéséhez minimum 10 °C szükséges.

Kora tavaszi vagy őszi termesztésben a növényállományokat fátlyolfóliával takarhatjuk.

A növények ápolása öntözésből, esetleg fejtrágyázásból, és a hosszabb tenyészidejű fajtáknál gyomirtásból, talajporhanyításból áll. A nyári vetéseknél kelesztő öntözésre szinte mindig szükség

A hatalmas kínai retek teljesen gömbölyű

van, négyzetméterenként 5-10 liter vizet kijuttatva. A gumó vagy répatestek növekedésekor rendszeresen kell öntözni, a kirepedés és a pudvásodás elkerülésére egyenletes talajnedvességet tartva. A vízpótló öntözések normája a gumó vagy répatest méretétől függően 20-40 mm. A legkisebb vízadagokat ennek megfelelően a hónapos reteknel használjuk.

A szedésre a megfelelő gumóméret elérésekor kerül sor. A tárolásra szánt retek esetében meg kell várni, hogy a répatestek elérjék a fajtára jellemző méretet, csak az így „beérett” egyedek alkalmasak tárolásra. A kistestű hónapos retekkel kézzel szedhetjük, a nagyobb testű retek felszedéséhez ásóra van szükség. Ősszel a fagyok előtt igyekezzünk felszedni a tárolásra szánt egyedeket is, mert a fagyokban elgyengült lombnál fogva nehéz kihúzni a növényeket. A téli retekfajták általában fagyérzékenyek is, és mindenképpen ügyelni kell rá, hogy csak egészséges szívlevéllel tárolhatók sokáig.

Fagyok után ehető a naspolya

LEGKÉSŐBBEN ÉRŐ GYÜMÖLCSÜNK A MELEGIGÉNYES NASPOLYA, AMIT HOSSZÚ UTÓÉRLELÉS UTÁN LEHET FOGYASZTANI, VAGY A KÖZKELETŰ VÉLEKEDÉS SZERINT MIUTÁN KÉTSZER MEGCSÍPTE A DÉR. NYERSEN IS FOGYASZTHATÓ, DE ÁLTALÁBAN FELDOLGOZVA, ZSELÉKÉNT ESSZÜK. LEVELE, KÉRGE ÉS A MAGJA GYÓGYHATÁSÚ.

HORVÁTH CSILLA

A naspolya (*Mespilus germanica*) az almatermésűek közé tartozik, e körben a legtöbb C-vitamint tartalmazza és igen sok benne a csersav. Elterülő növekedésű, 3-8 méter magas kis fa vagy cserje, élénkzöld, hosszú, bőrszerű leveleivel szép dísz a kertnek. A levél fonáka nemezesen szőrös, csakúgy, mint a friss hajtásai. A hajtásokon idővel tövisek is kialakulhatnak, ami a sarjról nevelt példányoknál gyakoribb. Az idősebb növények szürkésbarna kérge is mutatós, mert mélyen berepedezik és szögletes lapok válnak le róla,

ahol kivillan a vörös vagy sárga fiatal kéreg. Májusban hozza 5-6 cm átmérőjű, magányos fehér virágait. Öntermékenyülő, így egyetlen bokor is termést hoz a kertben.

Termésének jellemzője a rajta maradó öt hosszú csészelevel. Alakja a lapított gömbtől a körte alakig változik, általában 20-60 grammot nyom fajtától függően. A legnagyobb gyümölcse a Hollandi óriásnak van. Változatos a héjuk is, ami lehet sima vagy molyhos, világostól a sötétbarnáig változó

színű. A gyümölcshús is barnás árnyalatú, teljesen éretten puha, szétomló, savanykás ízű.

Ázsia délnyugati vidékeiről származik, Európa mediterrán régiójában is elterjedt, vadon élő növény. Melegkedvelő, talajban nem válogat, de a nedvesebb, mélyrétegű talajban jobban érzi magát és kedveli a párásabb fekvést. Elviseli az árnyékot is, a hazai teleket jól tűri, késői virágzása miatt kevésbé érzékeny a tavaszi fagyokra.

Magas csersavtartalma megóvja a károsítók legtöbbjétől, metszeni se nagyon kell. Arra figyeljünk, hogy csúcsrügyből terem, tehát nem szabad visszavágni az ágait, a túl sűrűn állókat tőből távolítsuk el. Metszése ebből a szempontból a díszbokrok ritkítására hasonlít.

Három fajtája kapható a faiskolákban, amelyeket alma, körte vagy birs alanyra oltanak általában. A *Hollandi óriást* már említettük, ami ugyan nagy gyümölcsöt nevel, de elég keveset. Terméshozama elmarad a másik két fajtaétól. November közepén, végén szedhető. Az 50 grammos gyümölcs erősen lapított, világosbarna, a napos oldalon pirossal bemosott.

Magányosan nyíló virágai nagyon szépek

Húsa kissé száraz, szemcsés állományú, kevés leve van, íze közepes. Magjai feltűnően nagyok.

Maga a növény igen mutatós, szétterülő koronáját hullámos, íves, vastag vesszők alkotják. Élénkzöld levelei igen nagyok, hólyagosak.

Legkorábban, már október végén a *Szentesi róza* fajta érlik. Rendszeresen és bőven hozza szabályos körte alakú, 20-30 grammos terméseit. Az érett termés szürkésbarna, kissé molyhos, finom ízű, magjai kicsik.

A Hollandi óriás fajtának igen nagy gyümölcse van, de nem a legjobb ízű

Szoliterként is ültethető a kertbe, mert dísznövénynek is beillik

A legfinomabb a Szentesi rózsza

Laza, kissé széthajló koronája van, vesszői vékonyak, egyenesek. Kis, csavarodott levelei vannak, nagy pálhalevelekkel.

A harmadik faja a *Nottingham*, ami szintén bőtermő naspolya. A *Szentesi rózsza* után érik 1-2 héttel. A gyümölcs szinte szabályos gömb alakú, tompa végű, 20-30 grammot nyom, inkább széles, mint hosszú. A napos oldalon fénylő pirosas árnyalatot kap, másutt zöldesbarna, a kocsány felé erősen molyhos, csészéje teljesen nyitott. Magjai középnagyok.

A növény szabályos gömb alakú, sűrű, középnagy koronát nevel. Szintén középnagy levelei szép kékszöldek, csónakosak.

Gyógyhatásai

Magas C-vitamin-tartalma mellett B2- és B1-vitamin, valamint sok vas, továbbá kálium, kalcium és magnézium is van benne, cukortartalma viszont alacsony. A sok cseresav és pektin is figyelmet érdemel egészségügyi szempontból. Elsősorban gyulladáscsökkentő hatása van, bélbetegségek kezelésére is alkalmas, és csökkenti a vér koleszterinszintjét. Kérgéből főzetet készítettek eleink, és vérzéscsillapításra, valamint cserzésre használták. A magból készített teának vesekőhajtó hatást tulajdonítanak. Naponta érdemes naspolyát fogyasztani annak, aki vese vagy májproblémákkal küzd.

**AZ ADATOK
MINDIG
LEGYENEK
KÉZNÉL**

Download on the
App Store

GET IT ON
Google Play

növényvédőszer.info
irtószer.info
természnövelő.info

Közös ellenségünk: a bálványfa

AGRÁRMINISZTERIUM

A KONTINENSEK KÖZÖTTI UTAZÁSOKKAL MEGKEZDŐDÖTT A NÖVÉNY- ÉS ÁLLATFAJOK SZÁNDÉKOS BETELEGÍTÉSE ÉS VÉLETLENSZERŰ BEHURCOLÁSA IS. KIVÁLÓ PÉLDA ERRE AZ AGRRESSZÍVAN TERJEDŐ BÁLVÁNYFA, MELYNEK VISSZASZORÍTÁSÁBAN A KERTÉSZKEDŐK IS SEGÍTHETIK A TERMÉSZETVÉDELMI SZAKEMBEREKET.

A nemzetközi kereskedelem, a fuvarozás, az utazás és a fokozódó turizmus következtében egyre több élőlény jut el természetes előfordulási területétől távoli helyekre. Egyes fajok kiválóan alkalmazkodnak új környezetükhöz, és természetes ellenségek hiányában, az őshonos fajokat kiszorítva hódítanak meg hatalmas területeket, foglalnak el és alakítanak át természetes élőhelyeket.

Legagresszívabban terjedő, és így természetvédelmi szempontból a legtöbb problémát okozó özönfajaink egyike a mirigyes bálványfa (*Ailanthus altissima*). A köznyelvben tévesen ecetfaként is emlegetett, a Kínában őshonos növényt Európában díszfaként kezdték ültetni a 18. században. Egyenes, sötétbarna törzséről, nagy, szárnyasan összetett leveleiről és jellegzetes, kellemetlen szagáról könnyen felismerhető. Nagyon gyorsan terjed, a talajban nitrogén-felhalmozódást idéz elő, ráadásul olyan anyagokat juttat a környezetébe, amelyek gátolják más növények növekedését. Ennek következtében a bálványfa körül rövid időn belül megrikkul az őshonos növénytakaró, és gyomfajok kezdenek el megtelepedni, például csalán, ragadós galaj vagy bodza. A termőhelynek ez a kedvezőtlen átalakulása csak nehezen és költségesen fordítható vissza.

A bálványfa elleni védekezés csak úgy lehet hatékony, ha megelőzzük a tömeges megjelenését. Általában zavart területeken jelenik meg, és onnan terjed a messze repülő magok vagy a rendkívül intenzíven növekedő gyökérsarjak segítségével, sokszor a településekről, építkezések

környezetéből, kiskertekből kerül a természetes élőhelyekre. Sokat tehetünk terjedésének megállítására, ha a kikelő egyedeket azonnal ki-

Bálványfacsemete

gyomláljuk. Megerősödött állományait már csak folyamatos, többszöri permetezéssel, sorozatos sarjkenéssel és fainjektálással lehet elpusztítani. Ez a vegyszeres kezelés azonban költséges, továbbbi környezetterhelést jelent, illetve hatékonysága sem garantálható minden esetben.

Déványi Borbála

Figyeljünk a karantén károsítók felbukkanására!

A KARANTÉN (ZÁRLATI) KÁROSÍTÓK OLYAN SZERVEZETEK, AMELYEK MEGJELENÉSE NÖVÉNYEGÉSZSÉGÜGYI HATÓSÁGI INTÉZKEDÉSEKETTESZ SZÜKSÉGESSÉ. A HATÓSÁG ELRENDELHETI A KERESKEDELMI TÉTELEK MEGSEMISÍTÉSÉT, ILLETVE ÁLLÓKULTÚRÁK ESETÉBEN AZ ÖSSZES GAZDANÖVÉNY, VAGY AKÁR EGY EGÉSZ ÜLTETVÉNY KIVÁGÁSÁT. E HATÓSÁGI INTÉZKEDÉSEK CÉLJA, HOGY MEGVÉDJE NÖVÉNYEINKET AZ ILYEN, NEM HONOS, HATALMAS KÁR OKOZÁSÁRA KÉPES KÁROSÍTÓK BEHURCOLÁSÁTÓL ÉS TERJEDÉSÉTŐL.

DR. KOLEVA ROSZICA

A karantén károsítók behurcolásuk esetén hatalmas károkat okozhatnak a mezőgazdaságnak, főleg ha hatékony védekezési technológia vagy természetes ellenség hiányában az „új hazájukban” nem lehet hatékonyan védekezni ellenük. Elegendő csak arra a példára gondolni, mikor a 19. században (1875) Észak-Amerikából a szőlő

szaporítóanyaggal behurcolták a szőlőfiloxérát. Olyan méretű járvány alakult ki, amely 20 év alatt végigpusztította az összes szőlőterületünk kétharmadát.

De az újabb példák közül az utóbbi évek egyik legveszélyesebb inváziós betelepődője a kelet-ázsiai eredetű pettyesszárnyú muslica lett, amely ve-

szélyes gyümölcskárosító. Röviddel az európai megjelenését (2009) követően, komoly károkat okozott Európa több országában. Hazánkban az első hazai kártételét 2014 őszén, málnában regisztrálták. Az elkövetkező években itthon is több gyümölcskultúra (szamóca, málna, szeder, áfonya, cseresznye, meggy, szilva, kajszi, őszibarack, bodza) új károsítójaként jelenhet meg.

A karantén károsítók többsége a kereskedelemmel, a szállítmányokkal jut el az az eredeti élőhelyéről nagyobb távolságokra, ezért terjedésük megakadályozása kizárólag a szabályok betartásával lehetséges. Csak szigorú intézkedésekkel előzhető meg, hogy az egészséges növényekre, fákra átterjedjen a betegség vagy a kártevő, és később nagyobb fertőzés, akár járvány ne alakuljon ki.

Az uniós zárlati károsítók listáját az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/2031 rendelete (2016. október 26.) határozza meg. A rendeletben szereplő szempontrendszer alapján kiválaszthatóak azok az idegenhonos károsítók, amelyek bekerülése, megtelepedése és elterjedése komoly gazdasági, környezeti, társadalmi és ökológia károkat okozhat és a növényegészségügyi hatósági intézkedések szükségessége és eredményesek lehetnek ellenük.

A zárlati károsítókon belül külön alcsoportba sorolják az úgynevezett kiemelt zárlati károsítókat, amelyek a legnagyobb veszélyt hordozzák gazdasági, társadalmi vagy környezeti hatásuk miatt. A kiemelt zárlati károsítók listáját a 2019/1702/EU rendelet tartalmazza. Ezen a listán jelenleg húsz faj szerepel.

Erdi fákat veszélyeztetnek

Az USA-ból származik az *Agrilus anxius*, a díszbogarak családjába tartozó veszélyes rovar. Fő tápnövénye a nyírfa, és az európai, illetve az ázsiai nyírfafajok egyáltalán nem képesek ellenállni vele szemben.

Északkelet-Ázsia mérsékelt övi éghajlatán fejlődött ki az *Agrilus planipennis*, vagyis a smaragd

Popillia japonica - japán cserebogár

kőrís kéregrontó. Napjainkra elterjedt Oroszországban, Ukrajnában, Mongóliában, Kína északi részén, valamint Japánban és Koreában. A hazai zónáján kívül invazív faj, és igen nagy károsítónak számít az Európában és Észak-Amerikában őshonos kőrísfákra.

Az ázsiai hosszúcsápú cincér (*Anoplophora glabripennis*) őshazája Észak-Kína és Korea, mára azonban a faanyagokkal sokfelé elterjedt. Megtalálták az USA-ban, Kanadában, Ausztriában, Franciaországban, Németországban és Olaszországban is.

Az eurázsiai eredetű szövőlepké (*Dendrolimus sibiricus*) jelenleg Kazahsztán, Mongólia, Kína, Oroszország, Korea, Japán területén él, és fenyőfélék (vörösfenyő, lucfenyő, törpefenyő) lombját fogyasztja.

Ugyancsak fenyőkárosító a fenyőhervasztó fonálféreg (*Bursaphelenchus xylophilus*), amely Észak-Amerikából már eljutott Japánba, de már Portugáliában, Spanyolországban, Olaszországban és Franciaországban is jelen van. Komoly pusztítást végez a fenyőfélékben.

Zöldsefgféléken táplálkoznak

Zöldsefgféléket károsít az *Anthonomus eugenii* ormányosbogár. Közép-Amerikából származik, Európában először 2012-ben jelent meg Hollan-

diában, az üvegházi paprikában, majd 2013-ban Olaszországban is megtalálták. Legfontosabb tápnövényei a paprika (édes, csili), a padlizsán, a burgonya és a paradicsom.

A burgonya-levélfolha (*Bactericera cockerelli*) Észak- és Közép-Amerikából származik, mostanra Ausztráliába is eljutott. Nevének megfelelően a burgonya és az édesburgonya kártevője.

Sokfélélt fogyasztanak

Soktápnövényű bagolylepke az őszi seregherényó (*Spodoptera frugiperda*). Észak- és Dél-Amerikában honos, ahonnan elterjedt Afrikában (2016), Kanada déli részein, Kínában (2019), valamint Ausztráliában (2020). Ismert tápnövényei a gyapot, a dohány, a csemegekukorica, a rizs, a földimogyoró, az alma és a narancs.

A nevéből is tudható, hogy a japán cserebogár (*Popillia japonica*) Japánból származik, de az utóbbi évtizedben gyorsan terjed. Eljutott Oroszországba (2011), Portugáliába, Kínába, Ázsia és Észak-Amerika országaiba, valamint Kanadába, Olaszországba (2014) és Svájcba (2017). Itthon még nem fordult elő, de nagy a behurcolás veszélye. A hazai cserebogárfajokhoz hasonlóan a pajorok is rendszerint a földben élnek, és a növények gyökereit rágják, így kártevővé válhatnak. Mintegy 300 tápnövénye van, a gyümölcsfélék közül pl.: az alma, a szilva, a szeder, a málna, valamint a szőlő.

Veszélyes gyümölcskártevők

Több gyümölcslégy is szerepel az EU veszélyes karantén kártevőinek listáján. Mexikóban és Közép-Amerikában őshonos a mexikói gyümölcslégy (*Anastrepha ludens*), amely megtelepedett Texasban is. A grapefruitot és a narancsot részesíti előnyben, de a többi citrusféle, valamint a körte, az alma és az őszibarack is a tápnövényei közé tartozik.

A világon jelenleg legalább 65 trópusi- és szubtrópusi éghajlattal rendelkező országban van jelen a dél-ázsiai eredetű *Bactrocera dorsalis*, ami bármikor megjelenhet Európa Földközi-tengeri térségeiben is. Több mint 200 gyümölcsfélélt fertőz, a nőtény legyek leggyakrabban mangó-, papaya- és avokádófélékben helyezik el tojásaikat. A kifejlett legyek életük során bomló gyümölcsökkel, növényi nektárral táplálkoznak.

Dél- és Kelet-Ázsiából származik a barack gyümölcslégy (*Bactrocera zonata*). Jelenleg világszerte több mint 20 országban van jelen, Európából 2020-ban Ausztriában és Szlovéniában mutatták ki. A citrusfélék, a birs, az alma, a mangó, az őszibarack gyümölcsök belsejében táplálkoznak a lárvái.

Észak-Amerikában és Mexikóban pusztít az almalégy (*Rhagoletis pomonella*), Európában még nem találták meg. Tápnövényei az alma, a galagonya, az őszibarack, az áfonya.

Aromia bungii kártétele

Az *Aromia bungii* cincérféle bogár eredetileg Kína, Mongólia, Észak- és Dél-Korea, Tajvan lakója, azonban 2008-ban Angliában is megtalálták, 2012-ben pedig Németországba és Olaszországba is eljutott. A szilva és az őszibarack fás részeinek kártevője.

Észak-Amerikában, Kanadában őshonos a *Conotrachelus nenuphar*, vagyis a szilva ormányosbogár.

Aromia bungii szilvacincér

Európában még nem találták meg. A kifejlett bogarak komoly gyümölcskárosítást okoznak. Legfontosabb tápnövénye a szilva, az őszibarack, a nektarin, az alma, a körte, a cseresznye, a kajszibarack, valamint a birs.

Veszélyben a citrusfélék

A veszélyes karantán károsítók listáján kórokozók is szerepelnek, egyikük az ausztráliai eredetű *Phyllosticta citricarpa*, fekete foltosságot okozó

Őszibaracklégy - Bactrocera dorsalis

Almalégy - Rhagoletis-pomonella

gomba. A citrusféléket károsítja, a világon 16 országban van jelen. A *Candidatus Liberibacter spp.* baktérium őshazája Kelet-Afrika, az Arab-fél-

Almalégy kártétele

sziget és Ázsia, de 2004-ben megjelent Dél-Amerikában, egy évvel később Floridában, majd 2012-ben Kaliforniában és Texasban is észlelték, 2014-ben pedig az Ibériai-félszigeten jelent meg. A sárga sárkánykórnak vagy citruszöldülésnek nevezett betegséget a citrus-levélbolha terjeszti. A bakteriális fertőzés következtében a gyümölcs csökevényes, zöldes színű és ehetetlen ízű lesz, majd rövidesen a fa is elpusztul. A citrusféléken kívül fertőzi a burgonyaféléket is.

Ne hozzuk haza!

A karantén kártevők itthoni behurcolása ellen úgy védekezhetünk, hogy nem hozunk magunkkal haza külföldről ismeretlen származású növényeket, kivéve, ha megbízható forrásból származnak, ellenőrzöttek (növényegészségügyi bizonyítvánnyal rendelkeznek), egészségesek. Emellett folyamatosan figyeljük környezetünket, és ha hirtelen pusztuló fát, növényt látunk, forduljunk növényvédős szakemberhez vagy a megyei kormányhivatalhoz! Jelentsük be, ha karantén vagy kiemelten karantén károsító gyanúját észleljük a környezetünkben!

A festőlevétek lombja kora ősszel is vöröslik már

Nézzünk, tapintsunk, kóstoljunk!

AZ ÉRÉSSSEL ELÉRKEZIK A SZŐLŐFAJTA-HATÁROZÁS IDEÁLIS IDŐPONTJA, HISZEN MINDEN JELENTŐSEBB MORFOLÓGIAI BÉLYEG MÁR ÉS MÉG TANULMÁNYOZHATÓ. A LEVELEK MÉG VIZSGÁLHATÓK, ŐSZI SZÍNÜK IS MÁR ITT-OTT ELŐKANDIKÁL. A FÜRTÖK PEDIG VÉGRE MEGMUTATJÁK ÉRETT SZEMÉLYISÉGÜKET. TOVÁBBRA IS FONTOS TANÁCS: NE CSAK NÉZZÜNK, TAPINTSUNK ÉS KÓSTOLJUNK IS! HISZEN TUDJÁK, VAN ÉRTÉK, AMI A SZEMNEK LÁTHATATLAN...

VARGA ZSUZSANNA

Előző számunkban említettem, hogy a fürtök ismerete nélkül nehéz biztosan határozni, hiszen a zsendülésig nem lehetünk biztosak a bogyók színében, de például a muskotályos íz felfedezésére sincs módunk az első kóstolásig. Azért megnyugtathatom Önöket, a fürtökről, bogyókról információt gyűjteni már a virágzástól lehet, csak tudnunk kell, mit figyeljünk.

Május végéig a lombzat sincs olyan állapotban, hogy a kifejlett leveleket biztosan vizsgálhassuk. Fa-

kadástól virágzásig így célszerű a vitorla és a fiatal levelek tulajdonságait rögzíteni, memorizálni. (Ha tudjuk, milyen fajtaválasztékból áll kiskertünk, az ismert szereplők elkülönítése már ekkor is megtörténhet. De teljesen ismeretlen tőkék biztos beazonosítása csak a kifejlett levelek és érésben lévő fürtök segítségével lehetséges.) A virágzaskor is nyerhetünk biztos információkat. A ledobott pártasapok nyomán ottmaradt porzókra és termőre is vessünk pillantást. Ha a fejlett termő mellett lekonyuló, rövidke porzósza-

Egy nővirágú finomság, a Madeleine angevine

lakat látunk, bátran kijelenthetjük, nővirágú fajtavál van dolgunk. Ez máris közelebb vihet minket a megoldáshoz. Az újabb fajtaválasztékból már javarészt kimaradtak az ilyen rendellenes típusok, régi csemegezőlő-fajtaválasztékunknak azonban jelentős hányadát adták a nővirágú egyedek (*Génuai zamatos*, *Madeleine angevine*, *Rosa menna di vacca* stb.). Ha az apró termő elvész a fejlett, meredező porzósálak között, akkor hímvirágú fajtavál van dolgunk. Mivel ez a rendellenes virágtípus nem képes termést hozni, biztosak lehetünk benne, hogy nem termőfajtát próbálunk beazonosítani. Ha mindehhez nagy méretű, haragoszöld levelek társulnak, garantálom, hogy egy alanytőke virít a kertünkben. Valószínű, hogy az oltvány nemes része sérült, elpusztult, így tudott az alany eluralkodni.

A bogyók száma, a fürt mérete még közelről sem végleges ekkor, de a termés leendő nagyságát, alakját már ekkor is sejthetjük. Egy 10-15 cm-es, elágazó virágzatból biztosan nem lesz apró, 100 gramm alatti fürt... És ez igaz fordítva is! A termékenyülés, kötődés, fürttisztulás után megkezdődik az intenzív

bogyónövekedés. Innentől már biztosan tanulmányozhatók a levelek, de a fürtök is tartogatnak új, hasznos információkat. A kocsányzat színe, szőrö-

Pirosló Chasselas

zöttsége és mintázata tájékoztató lehet, de a bogyó alakja is hamar véglegessé válik.

A zsendülés egy szemvillanás alatt eljön a korai érésű fajták esetében, így nem kell sokat várnunk az érett fürtök vizsgálatára, kóstolására. A zsendülés fázisa, vagyis az érés kezdete is tartogathat egyedi felismerő bélyegeket. A változó jelzővel ellátott fajták (*Gohér*, *Furmint*) különleges, cirmos mintázatot nyernek a zsendülés idejére, amely hamar eltűnik, hogy átadja helyét az „unalmas”, sárgás, érett bogyószínnek. A *Sárga muskotály* jelzője pedig nem csak érés kori árnyalata miatt találó. A levélszél fo-

gainak színe is ezt a tónust követi, de a zsendülő bogyók is rendkívül hamar besárgulnak. Az érésel párhuzamosan gyarapodnak a színanyagok, a festőlevű vörösbor-szőlőfajták azonban igen hamar beszínesednek.

A számos jól használható generatív bélyeg közül innentől csak a jelentősebbeket szeretném kiemelni. A szőrözöttség, vagyis a tapintás itt ugyan nem jut

de a klónválasztás is befolyásolhatja a termések méretét. Próbáljanak nagyobb kategóriákban, szélsőségekben gondolkodni. Ne korlátozzák választásukat egy túl komolyan vett érték alapján.

A fürtök mérete mellett azok alakja és tömörsége tekinthető a legfontosabb morfológiai jellemzőnek. A nagyon tömött fürtökben a bogyók olyan szorosan állnak, hogy eltorzítják egymást, de még a tömött fürtben sem láthatjuk a kocsányzatot. Ezzel szemben az igen laza vagy madárkás fürtben ritkásan állnak a bogyók. Ennek oka a virágzáskori időjárásra való érzékenység, vagy a nővirágú jelleg is lehet. Ez utóbbiról informálnak minket a leírások is, megkönnyítve a fajta beazonosítását, megismerését.

A fürtök alakját a kocsányzat elágazásainak száma, egymáshoz viszonyított hossza és esetleges görbülete határozza meg. Ezt már virágzástól tanulmányozhatjuk. Néhány egyszerűbb jellegzetes típust (hengeres, vese alakú, kúpos) talán egysze-

Hamar színesedik a Sárga muskotály

szerephez, de végre bevethetjük egy másik érzék-szervünket, az ízlelőbimbóinkat is. A fürtök mérete fontos jellemző, ezt centiméterekben is megadhatjuk, de talán pontosabb, ha grammokban határozzuk meg. Ismét emlékeztetni szeretném Önöket, hogy a fajtaleírások kategóriái megtévesztők lehetnek. A szomszédos osztályok (kicsi, közepes, nagy stb.) között ugyanis könnyű az átmenet. A fürtök tökénekénti mennyisége, a tápanyag- és vízellátottság,

Cardinal, a kényes óriás

rűen azonosíthatunk, de a bonyolultabb formák és azok szinte végtelen átmenetei (ágas-szárnyas-válás) megnehezítik a pontos beazonosítást.

A bogyó esetében a méretet, az alakot és a szint érdemes kiemelni. A méretet itt is megadhatjuk mm-ben vagy grammban, de talán az utóbbi célszerűbb. Itt se feledkezzünk meg a szomszédos kategóriák átjárhatóságáról, érdemes ismételtlen a szélsőségekre koncentrálni. A csemegeszőlő-nemesítők munkájának köszönhetően egyre tetszetősebbek lettek a fajták, nőtt a hibridek fűrt- és bogyómérete. Ma már nem rit-

Különleges újdonság a Souvenir

kák a 4-5 g-os szőlőbogyók sem, de a kényes *Cardinal* (szerencsés évben) máig verhetetlen e tekintetben.

A bogyó alakja elméletben igen változatos lehet. A morfológiai ismertető 20-nál is több formát tárnak elének. A helyzet azonban – sajnos vagy szerencsére – ennél valamivel egyszerűbb. A 20 forma között ugyan számos átmeneti, nehezen elkülöníthető alak kapott helyet, de a fajták jelentős hányadát mindössze néhány kategóriába sorolhatjuk. A csemegeszőlő-nemesítésben máig is élő trend, hogy valami különlegeset, valami extrémeket dobjanak piacra, így születhettek különleges hengeres vagy boszorkánykaromra emlékeztető bogyóalakú fajták. Házikerti határozásakor azonban próbáljunk néhány

alapformára koncentrálni: kerekdedgömbölyű (bor-szőlőfajtáink többsége), hosszúkás-ovális-tojásdad (*Pannónia kincse*, *Attila*), lapított gömbölyű (*Favorit*), kecskecsécsek alakú (*Anita*, *Kecskecsécscsú*). De ha különlegességet fedezünk fel, ahhoz is próbáljunk nevet találni a fajtakönyvek általános leíró részéből (görbült, hengeres, halhólyag alakú stb.).

A fehér fajták bogyószíne a sárga, de felveheti a sárgászöld különböző árnyalatait. A színes bogyójúak között a húspirostól a rózsaszínen át a piszkosszürkéig sok árnyalatot megtalálunk. Ne feledjük, ami nem kék bogyójú, az mind fehér bort ad, tehát ha kettős hasznosítású (csemege és bor), színes bogyójú fajtát keresünk a jegyzékben, azt a fehérbor-szőlőfajták között tegyük. A bogyószín nem mindig egységes, a fényt ezt a tulajdonságot is befolyásolja, mértéke az érés felé haladva fokozódik. A kékbogyójú fajták sem egyformák. Vannak jobban és kevésbé színesedő egyedek, de a hamvasság is jelentősen módosít a szemünk által érzékelt árnyalaton. A hamvasságon túl más jellemzők is gazdagíthatják a fajta alapszínét: a paraszemölcsök pontozottá, a csikok pedig mintázottá tehetik a bogyókat.

Következzen végül a bogyószín és az őszi lombszín kapcsolata. A fehér szőlő levelei rendre sárgára színeződnek. A fehérborszőlőnek tekintett rózsaszín-piros bogyójúak is általában egyszerűen sárgára színeződnek ősszel, de olykor pirosas foltok színesíthetik lehullásra készülő lombjukat. A vörösborszőlőfajtáink, vagyis a kékszőlők mindig pirosas árnyalattal készülnek a télre. A festőlevélek, mintha nem bírának a tőkékükben túltengő tengernyi színanyaggal, már igen korán bevörösítik leveleiket is. Ha kék bogyót látunk, pirosas levélszínre számítsunk. Ez alól kivételt képeznek a direkttermők, ahol még a gazdag színanyagtartalmú bogyók (*Othello*) lombja is sárgára színeződik az őszy folyamán. Ha tehát kék bogyókat és sárga leveleket látnak, készülhetnek is a labruscák rókaüzére.

Ha kedvet éreznek tőkék azonosításához, itt az ideje, hogy hozzáfogjanak a kutatómunkához. A nézegetéshez, tapogatóshoz, kóstolgotáshoz jó szórakozást és sok sikert kívánok!

Szőlőorobánc tünete a levélen

A szüret után is fontos a növényvédelem

AZ UTÓBBI ÉVEK ENYHE TÉLI IDŐJÁRÁSA, ÉS A TENYÉSZIDŐSZAK SORÁN SZINTE SZABÁLYOSAN VÁLTAKOZÓ ESŐS ÉS MELEG IDŐSZAKOK MINDEN ÉVBEN KOMOLY FELADAT ELÉ ÁLLÍJTÁK A SZŐLŐTERMESZTŐKET, AKIK ARRRA KERESIK A VÁLASZT, HOGY MILYEN FERTŐZÉSEK, KÁRTÉTELEK VÁRHATÓK ÉS MILYEN KEZELÉSEKKEL LEHET KIVÉDENI AZOKAT?

DR. KOLEVA ROSZICA

Agyakorlatban a növényvédelmi munkákat zömmel a szőlő szürete előtt, vagyis a tenyészidőszak alatt végzik. Ugyanakkor a szőlőtőkék állapota általában lombhullásig teremt kedvező feltételeket a károsítók további terjedésére, még akkor is, ha az év során a védekezések hatása kielégítő volt. Tehát a károsítók késő őszi továbbgyengítik a szőlőnővényeket, és ezért hajtással lesznek a hajtások normális beérésére, a rügydifferenciálódásra, összességében a következő évi termés mennyiségére, minőségére is.

A tenyészidőszakban fellépő károsítók túlnyomó része a szőlő különböző részein vagy közvetlen környezetében (tőkefejen, kéregrepedések, rügypikkelyek között, lehullott lombban stb.) telel át. Ezeknek az áttelelő alakoknak, illetve a szaporítóképleteknek a gyérítésével, eltávolításával hatásosan csökkenteni tudjuk a következő évben kialakuló kezdeti fertőzések mértékét.

A kórokozók áttelelését megakadályozhatjuk a fertőzött növényi részek (pl. levelek, fűrtmaradványok) összegyűjtésével és elégetésével

(aláforgatásával), de hatásos a lombozat és a fás részek vegyszeres kezelése is. Táblázatban ismertetjük a betegségek telelési helyét és a lehetséges megelőző intézkedéseket, utóbbiak között magától értetődő a fertőzött részek eltávo-

mert a kezelés hatására a még éretlen termőtestek megszáradnak és elpusztulnak, újak pedig már nem képződnek.

Bár a szőlőtermesztés egyik sokat vitatott kérdése, hogy szükség van-e a lemosó permetezésre,

Szőlőlisztharmat levéltünete, a kis képen pedig ivaros termőteste

lítása és megsemmisítése, az minden betegség esetében ajánlott.

A fertőzött levelek megsemmisítése főleg a szőlőorbánc és a feketerothadás ellen ajánlott, de ezzel az eljárással mérsékelhetjük a lisztharmat, a peronoszpóra és a fakórothadás áttelelési esélyeit is. Ha a tenyészidőben számottevő volt a lisztharmat-fertőzöttség a leveleken, a nyugalmi időszak elején elvégzett lemosó permetezéssel (pl. Nevikén, Nevikén Extra) az ivaros szaporítóképletek, az ún. kazmotéciumok száma jelentősen csökkenthető,

Feketerothadás

például a tőkeelhálast okozó gombás megbetegedések ellen, valamint kifejezetten erős atkafertőzöttség esetén is (amely a fakadást is gátolja) - ez az egyik hatásos növényvédelmi beavatkozás. A piros gyümölcsfa-takácsatka és az amerikai szőlőkabóca áttelelő téli tojásai ellen – elsősorban azok gyérítésére – is használhatunk olajos lemosószeret (pl. Agrokén, Nevikén).

A szőlő nyugalmi időszakában a következő III. kategóriás (szabad forgalmú) készítményekkel véggezhetünk lemosó permetezést.

– Lisztharmat, pajzstetvek, atkák (gyérítése) ellen Agrokén (250-500 ml szer 10 l vízhez); Nevikén (250-500 ml szer 10 l vízhez); Nevikén Extra (250-500 ml szer 10 l vízhez).

– Baktériumos, gombás eredetű betegségek ellen, atkák, pajzstetvek gyérítésére (gyapjas fejlődési állapotig): Olajos Rézkén (400 ml szer 10 l vízhez).

– Gombabetegségek (pl. peronoszpóra, orbánc, lisztharmat) ellen megelőző védelemre: Bordóilé+Kén Neo SC (40-50 ml szer 10 l vízhez). Ez a készítmény hatásos a lehullott levelekben telelő lisztharmat-szaporítóképletek ellen, de a lehullott lombot is kezelhetjük vele.

Szőlő eutipás betegsége

– Gombabetegségek (pl. peronoszpóra, orbánc) ellen megelőző védelemre: Funguran-OH 50 WP (20-30 ml szer 10 l vízhez); Cuproxat FW (35-40 ml szer 10 l vízhez).

Az őszi lemosó permetezést 50-60%-os lombhullás idején, szélcsendes, száraz napokon, áztatásszerűen végezzük el, és a fás részeket is egyenletesen vonjuk be a permetlével. Az őszi lemosó permetezés nem helyettesíti, csak kiegészíti a tavaszi időszakban esedékes, „klasszikus” lemosó permetezést.

A lehullott, beteg növényi részek összegyűjtésével, megsemmisítésével, ill. a lemosó permetezéssel gyéríthető gombás betegségek

A betegség neve	Károsított növényi rész	Fertőzési források (Hol telel?)	Megelőző védekezési lehetőségek a nyugalmi időszakban
Szőlőorbánc	levelek, néha fűtvirágzat	lehullott levelek	a lehullott lomb kezelése réztartalmú szerrel
Feketerothadás	szőlő minden zöld része	lehullott levelek, bogyók, hajtások	a fertőzött levelek, bogyók összegyűjtése és elégetése, talajba forgatása vagy fertőtlenítése
Fakórothadás	bogyó, ritkábban hajtások, levelek, fás részek	vesszők, elszáradt fűtők bogyói, talaj	a beteg növényi részek eltávolítása és megsemmisítése
Szőlőperonoszpóra	levél, virágzat, fűt	lehullott levelek, talaj	a lehullott lomb kezelése réztartalmú szerrel; ellenálló fajták, szellős lombkorona
Szőlőlisztharmat*	szőlő minden zöld része	rügypikkelyek alatt*, beteg levelek, fás részek	a lombzat kezelése poliszulfidkén tartalmú készítménnyel (pl. Nevikén) a szüret után, lombhullás előtti időszakban a még éretlen ivaros termőtestek, kazmotéciumok elpusztítására; ellenálló fajták telepítése (<i>Nero, Bianca, Csillám, Medina, Viktória gyöngye</i>)
Szőlőfenésedés	szőlő minden zöld része	vesszők, bogyók	rezes lemosó permetezés
A fás részek betegségei (<i>Eutypa lata, Stereum hirsutum, Phomopsis viticola</i> stb.)	főleg az idősebb, fás részek	fás részek, levágott nyesedék, lehullott levelek	a metszési sebek lezárása sebkezelő anyaggal; lombhullás után a fás részek áztatásszerű lemosása rézkészítménnyel; a fertőzött nyesedék elégetése; lombtrágyázás a tenyészidőszakban a kondíció javítása céljából

* a rügypikkelyek alatt áttelelő gombamicélium ellen a lemosó permetezés hatástalan

Életmentő tanácsok őszi tereprendezéshez

AZ ŐSZ BEKÖSZÖNTÉVEL SOKAN RAGADNAK KERTI SZERSZÁMOKAT, S KEZDENEK KÖRNYEZETÜK RENDEZÉSÉBE. ÉRDEMES A MUNKÁKAT ÁTGONDOLTAN VÉGEZNI, HISZEN EZZEL SZÁMOS „ÉSZREVÉTLLEN” ÉLŐLÉNY ÉLETBEN MARADÁSÁT SEGÍTJÜK.

A vizes élőhelyek – köztük a kerti tavak – takarításának, belehullott avar, iszap, a sűrű növényzet eltávolításának megfelelő időzítése kulcsfontosságú a bennük élő állatok kímélete szempontjából. E munkák elvégzésére az október végi, november eleji időszakot tartjuk a leginkább alkalmasnak a védett kételtűek szempontjából. Előnyös, ha a kikerülő iszapot, növényzetet rövid ideig a parton hagyjuk, hogy az esetleg velük kimert élőlények visszajuthassanak a vízbe. A vizes élőhelyek kialakításának is ez az optimális időszaka, hiszen így az őszi esők és a téli hóolvadék kellő vízmennyiséget tud majd szolgáltatni a vizek tavaszi benépesítéséhez. A vizesárok takarításával is hasonló a helyzet; természetvédelmi szempontból szintén az őszi időszak kedvező e munkák elvégzésére.

Az útkarbantartásnál se feledkezzünk meg az élőlények védelméről. Különösen agyagos talajon alakulhatnak ki jelentős mélységű kerékcspák, amelyek vízzel megtelve számos védett fajnak is otthont adhatnak – köztük a sárgahasú unkáknak vagy éppen a pettyes gótének. A kerékcspák elegyengetése, feltöltése előtt azonban mindenképpen meg kell győződni arról, hogy a tevékenység nem károsítja-e a védett fajokat. Ha a vizes élőhelyen már petéket, vagy akár kifejlett egyedeket találunk, akkor vagy gondoskodjunk a kimentésükről, vagy csak a téli időszakban, illetve kiszáradt állapotban lehet betemetni az út mélyedéseit.

A bokros, cserjés, fiatal fákkal tűzdelt területek különösen fontos élőhelyek elsősorban a bokorlakó, földön fészkelő védett madárfajok számára, vagy éppen olyan kisméretűeknek, mint a mogyorós pele. A bokrosávokat alkotó kőköny vagy galagonya ritka lepkefajok tápnövénye, ezért ha szükségessé válik e területek tereprendezése, irtása, akkor azt mindenképpen úgy kell időzíteni,

hogy a fiókák felnevelését követő, de a téli bevacskolást megelőző időszakra, vagyis őszi essen. A kivágott, le-

Sárgahasú unka lapul a menedékét jelentő pocsolyában

vágott ágkúpacok a sünök téli búvóhelyeül, a madarak számára pedig nyáron költőhelyül szolgálhatnak. Ha égetünk, aprítékolunk, azt mindenképp az őszi időszakban, és csak a kúpacot átrakva végezzük el.

Békamentés

A települési szárazföldi békák, különösen a varangyok éjszakai életmódot folytatnak. Nappal levelek vagy kövek alatt, üregekben, fák gyökerei között rejtőzködve pihennek. Ilyen rejtékhelyből a lakott területeken egyre nagyobb hiány van, ezért érdemes békamenedékeket is, kialakítani a kertben. Legegy-szerűbb, ha egy kúpcserpet rakunk a bokrok közé. A településeken is általánosan előforduló zöld és barna varangy, valamint a barna ásóbéka, de akár még a vizektől elkalandozó zöldbékák és unkáik is a vízóraaknába pottyanva, pincékbe tévedve végleg csapdába kerülhetnek. Ezek a fajok ügyetlenebb mászók, mint a zöld levelibéka, ami függőleges falakon, ablaküveg simaságú felületeken is képes felmászni. Rendszeresen ellenőrizzük tehát a vízaknát és a földes pincét, a betévedt békákat pedig vigyük vissza a szabadba, árnyékos helyre.

Zselicemeggy termésvirágjai

Ehető dísznövények

MA ÚJRA DIVATBA JÖTT A KERTÉSZKEDÉS, ÉS ITT MOST NEM AZT INTENZÍV GYEPRE, A SZÖGMÉRŐVEL BEÁLLÍTOTT SÖVÉNYRE GONDOLOK, HANEM A „HÁZTÁJI” TERMELESRE, AHOL IS A CSALÁD KÖZÖSEN ÜLTETI EL A MAGOT, A PALÁNTÁT VAGY A CSEMETÉT ÉS ARRÓL KÖZÖSEN IS TAKARÍT BE, KÉSZÍT ÉTELEKET VAGY LEKVÁRT, DZSEMET, ASZALVÁNYT. CSUPA OLYAN DOLGOT, AMI TERMÉSZETES, NEM TARTALMAZ FŐLÖSLEGES ADALÉKOKAT, CSAK AZT, AMIT A TERMÉSZET AD SZÁMUNKRA. A KÖZISMERT GYÜMÖLCSÖK MELLETT SOK CSAK DÍSZNÖVÉNYKÉNT ISMERT FAJ IS EHEŐ.

NAGYKUTASI VIKTOR

Mostanság sok kertbarát megtermeli a család asztalára az ételt, mert így tudja, hogy amit fogyaszt, az egészséges. Arról már nem is beszélve, hogy ezzel sok pénzt megspórolhat a családi kasszában. Vannak, akik divatból, de sokan az előbb felsoroltak miatt szeretnék úgy kialakítani kertjüket, nyaralójukat, hogy az minél természetesebb legyen, növelve ezzel a helyi

biodiverzitást. S nem utolsó sorban a növényekről leszüretelhető, változatos, akár nyárelőtől a tél beálltaig szedhető termésekkel nagyon változatos étrendet tudunk kialakítani. Jó néhány növényt, főleg fát és cserjét szeretnék bemutatni, amikből a kertünkbe akár élősövényt vagy csak egy-egy cserjefoltot tudunk létrehozni, figyelembe véve kertünk adottságait, főleg a talajunkat.

E növények jó részét sokan csak dísnövényként ismerik, most ők is többet tudhatnak meg róluk.

Feketefenyő (*Pinus nigra*)

Őshazája Dél-Európa, örökzöld tűlevelű fa terebélyes koronával, amely 30-40 méter magas, tűlevelei feltűnően sötétzöldek és 8-15 cm hosszúak. A fenyő minden részét napsütésben érdemes gyűjteni, mert olyankor aromásabb. Hajtásait, virágait és tűleveleit tavasszal szokták leszedni, hajtásaiból szendvicskrém készíthető és szeszes

Tavasszal gyűjthetjük a friss fenyőhajtásokat

italok ízesítéséhez is használható. Kiváló bőlét kapunk, ha a belőle készített szörpöt pezsgővel összekeverjük. Tűlevelei megszártva és megőrölve jól alkalmazhatók húsok fűszerezéséhez.

Közönséges lucfenyő (*Picea abies*)

Természetes lelőhelyei a középhegységek és a hegyvidékek erdői. Kúp alakú koronája, 25-50 méter magasra nő meg, kérge vörösbarna vagy szürke, tűlevelei sötétzöldek, merevek és hegyesek, virágai a csúcs közelében nőnek. Vigyázzunk, mert könnyen összetéveszthető a mérgező tiszafával. A fiatal, világoszöld tavaszi hajtások zsenge és kellemesen savanykás, a citroméhoz hasonló ízűek. A különböző italokhoz készíthetünk aromás fenyőszirpot is.

Közönséges boróka (*Juniperus communis*)

Örökzöld, oszlop alakú, gyakran többtrzsű fa vagy cserje, 4-10 méter magasra nő meg. Kétlaki növény, hímvirágú példányai feltörekvők, a női-

Az éretlen borókabogyók még zöldek

varúak inkább elterülő növekedésűek. Tűlevelei hármás övekben állnak, merevek, kellemesen illatosak. Apró, feketés, gömb alakú tobozbogyót terem, amely csak a második évben érik be. Az éretlen termés zöld színű. A bogyókat szárítva vadhúsok, zsíros húsok és savanyú káposzta ízesítéséhez használják, a friss terméseket összenyomva, vajjal összekeverve szendvicskrém készíthető.

Kislevelű hárs (*Tilia cordata*)

Lombos elegyes erdőkben, fás legelőkön, parkokban található meg ez a lombhullató fa, amely 15-30 méter magasra nő meg, törzse sötétszürke vagy barna, hosszában finoman repedezett. Szárazságtűrő, lassan növekvő fa. Levelei váltakozó állásúak, aszimmetrikus szív alakúak, nyersen salátában jóízűek, de főve is ehetőek. A júniusban nyíló hársfavirágokkal italokat és édességeket ízesíthetünk.

Fehér akác (*Robinia pseudoacacia*)

Lombhullató fa, 20-25 méter magasra nő, törzse szürke vagy sötétbarna, ágai sűrűn tövisesek, illatos pillangós virágzatai lecsüngők. Gyorsan nő, mégis hosszú életű fa. Virágaiból mézet, édességeket készítenek, fagyaltokhoz, süteményekhez adják. Termése 5-10 cm hosszú csupasz, vörösbarna hüvely, magjai mérgezők, csakúgy, mint a kérge.

Zselnicemeggy (*Prunus padus* syn. *Padus avium*)

Körülbelül 10 méter magas fa, ritkán cserje, sima kérge nagyon sötét. A levelei széle fogazott, illatos virágai először felálló, később lecsüngő fürtöket alkotnak. Fekete csonthéjas termései aprók, keserű-nyés ízűek. A növényből ínyenc lekvárok és levek készíthetők, magas pektintartalmára ügyelni kell. Májusban nyíló virágait cukor ízesítéséhez, kandírozott édességként és teák készítéséhez használják, leveleivel szószoikat és rakott ételeket lehet ízesíteni.

Barkócaberkenye (*Sorbus torminalis*)

Tojásdad koronájú, 10-20 méter magas fa. Fiatalon a fák törzse sima, az idősebbeké hosszában repedezett, mélyen karéjos levelei a juharéhoz hasonlóak,

Sorbus torminalis Weinsberg

színük fényes sötétzöld, ősszel gyönyörűen színeződik. Melegkedvelő, árnyéktűrő növény, hazánkban sokfelé előfordul. A 2-3 cm hosszú, körte alakú, vörösbarna, fehéren pöttyözött termése októberben hullik le a fáról, nyersen is ehető, de leginkább más gyümölcsökkel együtt lekvár és kompót formájában ízletes. Leveleit teakeverékhez használják.

Kökényszilva (*Prunus domestica* subs. *insititia*)

Tövises kis fa, mely 3-7 méterre nő meg, sok gyökérsarjat hoz, csipkés szélű levelei durvák, borszerűek. Fehér virágai április-májusban nyílnak, gyü-

A kökényszilva nem csak kék lehet

mölcsze szilvaszerűen kék, de pirosas változatban is előfordul. Természetes élőhelyei a cserjések, sziklás bozótosok. A gyümölcse erőteljes, fanyar ízével kiválóan illik lekvárokba, levekbe, likőrökbe vagy édes desszertekbe.

Vadkörte (*Pyrus pyraster*)

A vackor hazánkban őshonos, hosszú életű fa, többnyire tuskés ágakkal. Idős korban magassága a 20 métert is eléri. Levelei hegyesedők, a levél-szél finoman fűrészes, virágai fehérek, a portokja feltűnően vörös. Októberben érő gyümölcse sárgászöld, jóval kisebb, mint a termesztett körtéé, mindössze 3-4 cm átmérőjű. Napos, száraz tölgyesekben, cserjésekben lehet rálelni. Csak késő

ősszel lesz a vadkörte kemény húsa élvezhetőbb, lekvár, szörp, aszálvány vagy pálinka készülhet belőle, valaha káposztaszavanyításhoz is használták.

Sajmeggy (*Prunus mahaleb*)

Gazdagon elágazó cserje vagy kis fa, jellemzően 1-4 méter magas, ritkán éri el a 6-10 méteres magasságot. Levelei hegyesek, fényesen zöldék, az erek mentén szőrösek. Kellemes illatú virágai fehérek és ötszirmúak, rövid fűrtöket alkotnak és egész májusban nyílnak. A sajmeggy gyümölcssei messze nem olyan ízletesek, mint a természetett cseresznye, de ahhoz hasonlóan felhasználhatók nyersen, főve, szárítva.

Fekete eperfa (*Morus nigra*)

Akár 10 m magasra is megnövő, lombhullató fa, levelei váltakozó állásúak, rövid nyelűek és érdesek, színük sötétzöld. Érett gyümölcse a szedrehez hasonlóan kékesfekete. A lédús édeskés, savanykás fekete eper nyersen és főve is ehető. Lekvárba, zselébe, szörpbe vagy süteményekhez is adható.

Fehér eperfa (*Morus alba*)

Kínából származó növény, mely 10-15 méter magasra is megnövő, merev ágú, gömbölyded koronájú fa. Virága jelentéktelen, csüngő egylaki vagy kétlaki, barkaszerű füzérekben nyílik. Termése szederszerű, mely lehet fehér, piros vagy fekete színű. Napos, meleg fekvést kedvel, azonban talajban nem válogat. Korábban útfásításra, selyemhernyó táplálásra telepítették.

Török mogyoró (*Corylus colurna*)

15-20 méter magas, kúpos koronájú, lombhullató fa, melynek kérge világos szürke. Levele 8-12 cm-es, széles-tojásdad, szürkészöld színű, mely ősszel

sárga lesz. Virága egylaki, a barkák 8-12 cm hosszúak, kora tavasszal nyílnak. Termését – a mogyorót – mirigyes sallangos kupacs veszi körül. A török mogyoró fény- és melegigényes, mérsékelt szárazságtűrő növény. Utak mellé, parkokba való, termése ehető, ízletes.

Ízletes datolyaszilva (*Diospyros kaki*)

6-12 méter magas, gömbölyded koronájú fa vagy magas cserje, levele 6-18 cm hosszú, elliptikus, sötétzöld. 4 tagú, fehér színű virága van, mely má-

A datolyaszilvát is érlelni kell fogyasztás előtt

jus-júniusban nyílik. Termése utóérő, paradicsomhoz hasonló, 5-10 cm átmérőjű és narancssárga. Tehetjük tápdús, laza talajba, napos, védett helyre. Fiatalon fagyérzékeny, így erre figyelni kell. A növényt elsősorban a terméséért ültetik, de levele és virága is dekoratív.

Közönséges füge (*Ficus carica*)

Hazájában fává, nálunk csak 4-6 méteres bokorrá nő meg. Jellegzetes alakú levele 10-20 cm hosszú. Virága kicsi, körte alakú, tavasszal, nyáron és ősszel is nyílik. Termése édes, 5-8 cm-es, gömbölyded vagy körte alakú. Meleg talajt, védett helyet kíván, ahol megfelelő mennyiségű napfény éri. Főleg terméséért kerül a kertekbe, de a megjelenése is különleges.

Borostyán a temetőben

Örökzöldek károsítói

AZ UTÓBBI ÉVEKBEN SOKFELÉ PUSZTULNAK A TUJÁK, AMIBEN KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK ÉS ÚJ KÁROSÍTÓK IS SZEREPET JÁTSZANAK. A HAZÁNKBAN ELTERJEDT, KIEGYENLÍTEBB, PÁRÁSABB KLÍMÁT KEDVELŐ DÍSZCSERJÉK MELLETT AZ ŐSHONOS ÖRÖKZÖLDEKET IS ÚJ VESZÉLYEK FENYEGETIK, KÖZÜLÜK ISMERTETÜNK NÉHÁNYAT.

DR. MIKULÁS JÓZSEF

Boróka

Elsősorban száraz körülmények között tartott és legyengült fákon, bokron szaporodik fel és okoz gondot a boróka-tarkadiszbogár (*Lamprodila festiva*). A bogár 8-12 mm hosszú, szárnyfedői fémesen zöld színűek kék foltokkal. Májusban bújnak ki az áttelelt bábból, a fertőzött növényekből; rajzásuk, jelenlétük nyár végéig eltart. A nőstények tojásaikat a kéregrepedésekbe helyezik, a kis

lárvák berágják magukat a kéreg alá, ott járatokat készítenek, táplálkoznak, és a vízszállítást végző edénynyalábokat károsítják. A víz- és tápanyagszállítás gyengülése miatt a lomb egy része elhal. A kártevő jelenlétéről a bogarak okozta jellegzetes röpnyílások tanúskodnak. Az elhalt ágon, fatörzsön 2-3 mm hosszú, ovális lyukak figyelhetők meg.

A boróka-tarkadiszbogár sárga színű ragacsos rovarcsapdával fogható és gyéríthető. A fák déli

A Boróka-tarkadiszbogár és kártétele

oldalára javasolt a csapdák elhelyezése. A beteg ágakat, fákat a további fertőzés, károsítás megakadályozása érdekében célszerű időben eltávolítani.

Borostyán

A borostyán a temetők, parkok kedvelt növénye, nagyon sok helyen túlzottan elszaporodott, rendbetartásukra sokszor nem fordítanak elég energiát. Ezekon a helyeken azonban nemcsak a borostyán szaporodott el, hanem a károsítói is.

Az *Enation mosaic virus* hatására a levelek erei kivilágosodnak, a levelek klorotikusan foltosodnak, torzulnak, fonáki részükön szövetburjánzás, úgynevezett enáció kialakulása figyelhető meg. A beteg levelek kisebbek és fodrosak, a növény hervad, nekrotizálódik és növekedésében visszamarad. A hajtások is torzulnak. A vírusátvitelben, terjesztésben a levéltetveknek és a pajzstetveknek jelentős szerepük van, de mechanikailag is átvihető.

Boróka-tarkadiszbogár rőpnyílása

A beteg növényeket el kell távolítani, a vírus-terjesztőket távol kell tartani, illetve rovarölő szerrel védekezhetünk ellenük.

A gombabetegségek közül jelentősége miatt a borostyán levélfoltosságot kell megemlíteni, mert ez a leggyakrabban előforduló fertőzés a borostyánon. A *borostyán levélfoltosságról* (*Phyllosticta hedericola*) gomba által előidézett barna levélfoltok tanúskodnak, legfeljebb egy cm átmérőjűek, kissé sötétebb szegéllyel. Gyakran a folt közepe kiesik, a levelek lyukacsosodnak, erős fertőzés esetén az egész levél elhal. A beteg levélfoltok közepén a gomba fekete termőtesteket hoz létre, az ezek-

Enation mosaic virus tünete a levél színén

Enation mosaic virus tünete a levél fonákn

ből kiszóródó szaporítóképletek víz segítségével továbbítva újabb fertőzést indítanak. A gomba a beteg növényeken telel át.

A fertőzött növényeket erősen vissza kell metszeni. A beteg, lehullott leveleket el kell távolítani, nem szabad felülről öntözni. Következő évben a be-

Borostyán levélfoltosság tünetei leveleken

(100-200). Tojás alakban telel, a lárvák tavasszal kelnek ki és szétszélednek a növényen. Szívogatásuk következtében a hajtások, levelek torzulnak. Az utóbbi időben hazánkban is megtelepedett, valószínű a globális felmelegedés miatt vonul északabbra. Kártétele abban is megnyilvánul, hogy terjeszti az enation mosaic vírust. A talajba juttatott felszívódó rovarölő szerrel eredményesen lehet elene védekezni.

Kecskerágó

A pókhálós kecskerágómolynek (*Yponomeuta cagnagella*) évente egy nemzedéke fejlődik. A fiatal, sárgás színű lárvák májusban jelennek meg, csoportosan szövedékben élnek, ott táplálkoznak, rágják a fiatal leveleket. Finom, pókhálószerű szövedékükről kapták magyar elnevezésüket.

A szövedékben a sok lárva mellett fekete, morzsalékszerű ürülékük is fennakad. A csupasz lárvák sárga színű testén minden egyes testszelvény két oldalán 1-1 fekete pont látható. A lárvák érisi táplálkozásukat befejezve szétmásznak, elhagyják korábbi szövedéküket, bebábozódnak. A 19-26 mm szárnyfeszításvolságú, karcsú testű lepkék június-júliusban

tegség tüneteinek megjelenésekor, majd két hét múlva réztartalmú vagy rézpótló szerekkel ajánlott permetezni. Mivel a borostyán levele sima, ezért nehezen tapad meg rajta a permetezőszer, ajánlatos a permetlébe tapadásfokozó szert keverni.

Az állati kártevők közül a himlős pajzstetű (*Asterolecanium fimbriatum*) is szívesen látogatja a borostyánt. A himlős pajzstetű körte alakú nőstényének pajzsa krémszínű, 2-3,5 mm hosszú, 1,5-2 mm széles, domború, keskeny része ellaposodik. A növényhez tapadó pajzs szélét sűrű, vékony fehér viaszból álló rojtozat keresztezi. Hímje nem ismert, szűznemzéssel szaporodik, tojásait pajzsa alá rakja

Pókhálós kecskerágómoly-lárvák (kis kép) és bábok

rajzanak, hamvas fehérek, apró, elszórt sötét foltokkal (pettyekkel). Rajzás után petéiket a fás részekre rakják, azokon telelnek. A lárvák csoportjai gyorsan

Himplős pajzstetű a borostyán hajtásán

Pókhálós kecskerágó-mimó

fogyasztják tápnövényük leveleit, ha elfogyott, újabb lombkorona részt keresnek, továbbvonulnak. Gyakran súlyos, úgynevezett arrágást okoznak, amikor a bokron csak a hajtások tengelye és a levélnyelvek meredeznek az ágakon valamint a visszamaradt szövedék, az üres hernyófészek. A pókhálós kecskerágó csak a kecskerágókon fordul elő, okoz kárt.

Védekezés

Leghatékonyabb védekezés a hernyófészkek eltávolítása még akkor, abban a fejlődési állapotukban, amikor a hernyók csoportosan és együtt élnek a fészekben. Levágásuk óvatosságot és körültekintést igényel, mert a fertőzött ág rész leemelésekor a fészekből kihulló hernyók a fán fennakadva tovább folytatják károsításukat. Az eltávolított hernyófészket azonnal, a helyszínen meg kell semmisíteni. Elkészett beavatkozásra a *Bacillus thuringiensis* hatóanyagú Dipel DF, a metoxifenozid hatóanyagú Runner F2, és a cipermetrin- deltametrin hatóanyagú, hagyományos kontakt hatású rovarölő szerek is alkalmasak. A fiatal, kisebb testű lárvák ellen a rovarölő szerek lényegesen hatékonyabbak, ne várjuk meg teljes kifejlődésüket. Permetezésnél az úgynevezett vadászó permetezés alkalmazása javasolt: csak a fertőzött részeket kezeljük, a fa többi részét ne, feleslegesen ne terheljük vegyszerrel a fát és környezetét. A fás részeken áttelelő petéket a téli olajos lemosó permetezés elpusztítja.

Fizessen elő most!

Kertészet és Szőlészet – A piacvezető kertészeti hetilap!

Azonos nyelven beszélnek

Ovassa be a QR kódot és fizessen elő kényelmesen, online!

Magyar Mezőgazdaság Kft. 1141 Budapest, Mirtusz u. 2.
 Tel.: 06-1-470-0411, Fax: 06-1-470-0410
 E-mail: titkarsag@kerteszetesszolészet.hu
 Web: www.magyarmezogazdasag.hu

Megrendelőlap

Megrendelem a **Kertészet és Szőlészet** című hetilapot

.....példányban az alábbi címre:

Megrendelő neve: .....

Megrendelő címe: .....

Számlázási név: .....

Számlázási cím: .....

Időtartam: 1 évre 22 920 Ft
 1/2 évre 11 460 Ft
 1/4 évre 5 730 Ft

Fizetés módja: csekk
 átutalás

aláírás

A lap megrendelhető a megrendelőlap visszaküldésével a Magyar Mezőgazdaság Kft., 1141 Budapest, Mirtusz u. 2. címre, vagy a hírportálunkon a <http://magyarmezogazdasag.hu/lapcsoport> weboldalon, valamint előfizethető az ország bármely postáján, a hírportál kézbesítőknél, a www.posta.hu webshopban (<https://eshop.posta.hu/stoprefront/>), e-mailen a hirlelofizetes@posta.hu címen, és telefonon a 06-1-767-8262 számon. A Magyar Mezőgazdaság Kft. az adatok gyűjtésére, feldolgozásakor a 2011. évi CXII. törvény alapján jár el.

Védelmezik az ősoket

A HATALMAS, IDŐS FÁK MINDIG TISZTELETET ÉBRESZTENEK AZ EMBEREK BEN, SOKUKHOZ ÉRDEKES LEGENDÁK KÖTŐDNEK. MOST SORRA KERÜLŐ NEVEZETES FÁINK AZ ISMERT VAGY ISMERETLEN ŐSÖK NYUGALMÁT ŐRZIK, VAGY SZINTE CSALÁDTAGKÉNT KEZELIK AZOKAT.

A budafoki Ősök Fája

Budafok a főváros egy rejtett kis ékszerdoboz, rengeteg érdekességet rejt: mészkőbe vájt pincerendszert, barlanglakásokat, a hazai bor- és pezsgőkultúra dicső múltjának és jelenének jelentős szereplőit és egy nagy tiszteletnek örvendő fát is.

A budafoki Ősök Fája

FOTÓ: TÓTH JUDDIT

Története az 1739–40-es pestisjárványhoz kötődik. Amikor a kór végigsöpört az országon, Budafok leggazdagabb embere, a serfözde-tulaj-

donos Knoll József fogadalmat tett: amennyiben a családja túléli a járványt, Péter és Pál apostolok tiszteletére kápolnát építtet. Nos, a család lányának köszönhetően a járvány után ugyan a kápolna felépült, a szülők azonban nem éltek túl a kórt. A kápolna kertjébe temette el az ősoket, ahol egy gyönyörű mezei juhar áll, az Ősök Fája.

A kápolnát Budafok legszebb utcájában, a Péter-Pál utcában találjuk, ahol mellékesen a település első temetője volt. A fa történetéről szóló mese így ír az öreg juharról: „Érezte, az itt jártak kincset bízta őrizetére. És ő szolgált: a mélyben lágyan fonta körbe a földbe rejtett nyugókat, miközben felettük terebélyesedő lombkoronájával örök altatót suttogott.”

Napjainkra a juhar már több mint 250 éves, és a budafokiak továbbra is nagy tisztelettel adóznak az Ősök Fája előtt. Minden év júniusában, a Péter-Pál-napok keretében tiszteletük jeléül megkoszorúzzák a fa elé állított kopjafát.

A szőkedencsi öreg hárs

A 7-es út mentén, Budapestről Nagykanizsa felé haladva, Marcali közelében, nagyjából a 183-as kilométerkőnél egy hatalmas fa látható egy domb tetején, a szőkedencsi öreg hárs. A fa igazi matuzsálem, a szakemberek szerint már legalább 700 éves. Régebben az említett dombon feküdt Dencs települése, de ma már a falut a forgalmas út túloldalán találjuk. Az öreg hárs azonban a dombon maradt, ahogy a falu temetője is.

A kislevelű hárs korábban tölgygel, gyertyánnal alkotott erdősegeket az országban, ma

FOTÓ: VÁGÓ ZOLTÁN

A szökedencsi öreg hárs

már idős példányait is csak mutatóba láthatjuk. A hárs virágából máig gyógyteát készítenek, jól megmunkálható fájából pedig épületedíszeket faragtak. De nem csak emiatt tartják nagy becsben a szökedencsi öreg hársat. A régi korokban is így volt, mert még a legszűkebb időkben sem használták fel tüzelőnek. A fa nemcsak szemtanúja, de a szó szoros értelmében őrzője is a múltnak, hisz néhány éve a köré készített támfal építésekor egy Árpád-kori templom romjaira bukkantak.

A felsőmocsoládi öreg hárs

A Somogy megyei apró falu nagy büszkesége a több mint 400 éves öreg hárs, amely 2011-ben megnyerte Magyarországon az Év Fája díjat, és egy évvel később az európai versenyt is. A fa születéséről szóló rege szerint villám vágott a környékre, leégett tőle az erdő, és egy hatalmas szakadék keletkezett, amit a Pokol torkának neveztek el. A pusztítást csak egy hársfa élte túl,

melynek magjait a környék garabonciásának utasítására a tűz után visszatérő hollók hordták szét, ezekből született újjá az erdő. A törökök ki-

FOTÓ: SELLEY MIKLÓS

Felsőmocsoládi öreg hárs

űzése után azonban falu települt a völgybe, s a garabonciások ideje lejárt. A környék garabonciása is visszavonult, a hársfa befogadta őt odújába, és az öreg törzs maga is garabonciássá változott. Göcsörtös kérgének emberarca lett, kérge alól kidugja fejét a három jó barát: a foltos kutya, a fekete kos és a kígyó. Azóta ők segítik a falu lakóit és az arra járókat. Az erdő a Bánó-Kaskovics család tulajdona volt. A család hagyománya szerint a legfiatalabb, újszülött tagjait a mai napig bemutatják az öreg hársnak, családtagként és egyfajta családi összetartozásként tekintenek rá. Az öreg hárs ma is él, és mágikus erejével tovább védelmezi a környezetet.

Varga Tibor

Most ültetjük a fákat

AZ ŐSZ KÖZEPÉN NAPPAL MÉG BŐVEN LEHET RÉSZÜNK NAPSÜTÉSBN, UGYANAKKOR SOKSZOR A FELKELŐ NAP FÉNYÉBEN MEGCSILLANÓ DERES, ZÚZMARÁS TÁJ LÁTVÁNYÁRA ÉBREDHETÜNK. A TERMÉSZET SZÍNES LEVÉLESŐVEL KÍSÉRT FELKÉSZÜLÉSE A NYUGALMI ÁLLAPOTRA CSODASZÉP LÁTVÁNYT NYÚJT, AMI EGYÜTTAL ESZÜNKBE JUTTATJA, HOGY ELJÖTT AZ IDŐ KERTÜNK TÉLI HÓNAPOKRA VALÓ FELKÉSZÍTÉSÉRE.

HORVÁTH ANETT

A rendszerint megérkező csapadékosabb időjárás miatt bőséges locsolásra már aligha lesz szükség, ezért engedjük le az esővízgyűjtő tartályból a vizet és víztelenítsük a kerti csapokat. A cserepes növényeket legfeljebb október végéig hagyjuk kint a szabadban. Szedjük fel a kardvirág és a dália gumóit, majd tavaszig őrizzük ezeket fagymentes helyen.

A talaj átforgatásának ideje hagyományosan őszre esik, de egyre terjed az a nézet, hogy az ásással,

szántással ártunk, mert felborítjuk az talajélet összetett rendszerét. A talaj szerkezetének javítására, levegőssé tételére ásó helyett használjunk ásóvillát, amivel nem keverjük össze a talajrétegeket. Csak szűrjük le az eszközt a földbe és mozgassuk előre-hátra. A kötött, agyagos talaj felső rétegébe keverhetünk szerves talajlazítókat, például alginitot. A laza, homokos talajokba vessünk zöldtrágyaként spenótot vagy fehér mustárt, melyek a

tavaszi talajba forgatáskor javítják a szerkezetét és tápanyagforrásként szolgálnak.

Még a fagyokig szedhetünk paprikát, paradicsomot

A paprika termését szüretelhetjük egészen az őszi fagyokig, de meglehet, hogy már csak apróbb bogycókat hoz a növényünk. Ennek elkerülésére jótékonyan befolyásolhatjuk a a termés hozamot, ha 10 liter víz és egy kávéskanál magnéziumtartalmú keserűsó oldatával alaposan belocsoljuk a töveket. A leszedett és újságpapírba csomagolt paprikák hűvös helyen akár karácsonyig is elállnak.

Válasszunk körültekintően

Elérkezett a faültetés ideje is. A bogycókat inkább hónap elején, a gyümölcsfákat pedig a hónap végén telepítsük, amikor a hőmérséklet még fagypont fölötti. Válasszunk betegségeknek ellenálló, környékünkön bevált, lehetőleg magyar nemesítésű fajtákat, amelyek talán nem hoznak akkora termésmennyiséget, viszont növényvédelem nélkül is sikeresen termesztethetők házikerti körülmények között. Ilyen például az augusztus-szeptemberben termő *Nemtudom szilva* vagy a szeptember-októberben érő, télen is jól tárolható *Batul alma*. Tartsuk szem előtt az adott fajaj szükségleteit (pl. tápanyagigény, öntermékeny vagy önmeddő) és a terület kijelölésekor mindenképpen vegyük figyelembe a felnőttkori méreteket. A kerítéséhez viszonyított

ültetési távolságot az önkormányzatok szabályozzák, mivel a szomszédok között állandó konfliktus forrásai lehetnek a telekhatáron átnyúló ágak vagy a lombkorona árnyékoló hatása. A félreértések elkerülésére nézzünk utána a helyi hatósági szabályozásnak, illetve elővigyázatosságból tájékozassuk szomszédunkat telepítési szándékunkról.

Faültetés

A 100 x 100 cm nagyságú és 60-80 cm mély ültetőgödörbe töltünk 10-12 vödör komposztot. Komposzt helyett tehetünk egy vödör érett szerves trágyát is, amelyet földdel 1:1 arányban elkeverünk. További egyszerű ültetési praktika lehet, ha pár marék csíráképes árpát is teszünk a gyökerekhez. A csírázás közben a magokból növekedésserkentő anyagok és hő szabadul fel. A magok fény hiányában lassan lebomlanak, ezzel tápanyaghoz is juttatják a gyökereket.

Közvetlenül ültetés előtt, a kiszáradás elkerülése végett mártsuk a csemete gyökerét agyagból és vízből készült pépbe. A föld visszatöltésekor a felső, tápanyagban gazdagabb réteget tegyük a gyökerekhez, majd ha már 2/3 részig betemettük a gödört, akkor némi taposás után locsoljuk be 2-3 vödör csalánleves vízzel. A gödör teljes feltöltését követően készítsünk tányért a tő köré, és ügyeljünk a rendszeres locsolásra. A frissen ültetett csemete tövéhez ültethetünk spenótot, amit ha lekaszálnak további tápanyagot is szolgáltatunk neki.

Az ifjú fának alapvetően nincs szüksége támasztékra. Csak akkor támasszuk ki, ha feltétlenül szükséges, mert a kötözés elszoríthatja, kidörzsölheti a hánccsot.

Mit vethetünk?

Használjuk ki a jó időt vetégetésre! Eljött a jövő nyáron fölszedhető fokhagyma duggatásának az ideje. Ehhez még időben fogjunk hozzá, mert

nem célszerű frissen felásott földbe eltenni a duguhagymákat. A talaj előkészítése után szükség van 2-3 hétre, míg kellőképpen tömörödik a föld. Emellett a fokhagyma jól bírja a téli fagyokat is, de ősszel időt kell hagyni neki, hogy megfelelően megerősödjön, begyökeresedjen. Az ágyás kijelölésénél ügyeljünk arra, hogy ez esetben különösen fontos a vetésforgó betartása: soha ne ültessük ugyanoda a fokhagymát, ahová tavaly, és a gyökérzöldségek után sem tanácsos. A duguhagymákat érdemes betenni egy-két hétre a hűtőszekrénybe. A gerezdeket ne szedjük szét, csak közvetlenül ültetés előtt, és csak egészséges szaporítóanyagot ültessünk el.

A paradicsomok helyére vethetünk átteleltetésre szánt petrezselymet és spenótot.

Próbálkozhatunk még hónapos retekkel és bébisaláta nevelésével. Be nem ültetett, megüresedett ágyásokat ne felejtjük fedetlenül, takarjuk be komposzttal vagy fedjük le avarral!

Évelő gyógyítók

Csicsókát is most érdemes telepíteni. Évelő növényről van szó, ami ugyan hatékonyan kiszorítja a tarackot, de elég erőteljesen terjed, így a kerítés mellett tartható legjobban kordában, de tehetjük egyből nagyobb konténerbe vagy csak neki szánt magasságába. A csicsóka rendszeres fogyasztása mellett szól, hogy segít a szív- és ér-

Sajnos a csicsóka rosszul tárolható

rendszeri betegségek, továbbá a rák megelőzésében. A benne található folyékony rostanyag, az inulin helyreállítja a bélfloórát, kedvezően befolyásolja a máj, lép és hasnyálmirigy működését. Az egészségre gyakorolt számos előnye mellett hátránya, hogy rendkívül rosszul tárolható, ezért mindig csak a frissen elfogyasztani kívánt mennyiséget szedjük föl.

Itt az idő a torma szaporítására, ami 30 cm-es gyökérdugványokkal lehetséges. Ennek a növénynek számos növényekre és egészségre gyakorolt jótékony hatása van. Használhatjuk szegélynövényként, mert elijeszti a kerti kártevőket és a burgonyabogarat. Kiváló gyógynövény is egyben, elfogyasztva élvezhetjük antibakteriális, gombaölő, gyulladáscsökkentő és érrendszerre gyakorolt pozitív hatásait.

Növényvédelem

Egyre nagyobb gondot okoznak az enyhébb telek, ezért gondoskodjunk az áttelelő kártevők gyérítéséről. Készítsünk enyves hernyófogó övet a kis és nagy téli araszoló hernyók befogására, melyek nőstényei a fák törzsén feljutva az ágakra rakják le tojásaikat. Az enyvhez 20 dkg disznószirt főzzünk össze 2,5 kg repceolajjal, majd olvasszuk fel benne a 20 dkg fenyőgyantát és lassan keverjük hozzá 2 dl terpentint. A főzés során nyílt lángot soha ne használjunk, mert tűzveszélyes! A kartonból vagy hullámpapírból készített enyves övet helyezzük 50-70 cm magasságba a gyümölcsfákra, és november végéig cseréljük 7-10 naponta.

Lombhullatást követően permetezzük le réztartalmú szerekkel az őszibarackfákat a tafrinás levélfodrosodás megelőzéséért. A szőlőt idén utoljára fűjjük le bordói lével.

Célszerű a cserjék és fák tövét avarral borítani, mert a levélkucap téli menedéket jelent számos hasznos állatnak, mint például a sünnnek, a cickányoknak, a futrinkáknak vagy a futóbogaraknak. Ez utóbbiak lárvái csigákkal, férgekkel és ezek tojásaival

Készítsünk telelőhelyet a hasznos fátyolkáknak

táplálkoznak és az avar mellett a katicákkal együtt a kórákások alatt is szívesen megbújnak.

A levéltetveket pusztító fátyolkáknak is érdekes téli szállást készíteni. Ezek a rovarok a piros

színt kedvelik, ezért piros ládikát vegyünk e célra vagy fessünk be egyet erre a színre, majd töltsük fel szalmával és erősítsük fel egy fára kb. 160 cm magasban.

Almaecet házilag

Ha az almaecetre gondolunk, talán a rá épülő népszerű diéta alapanyagaként jut eszünkbe először. Zsírégető tulajdonsága mellett keringésjavító, immunerősítő, anyagcsere-szabályozó és méregtele-

nítő hatása miatt igazi csodaszernek számít a bolti ecetekhez képest, ezért érdemes rendszeresen fogyasztani.

A házi almaecethez töltsünk meg egy 5 literes üveget egyharmadrészig a romlott részekről megtisztított, héjával, csutkáival együtt feldarabolt vagy lereszelt almával. Adjunk hozzá 20 dkg cukrot, majd öntsük fel háromszoros mennyiségű vízzel. Tüllel letakarva tartsuk kb. 21 °C-os, napos, világos helyen és keverjük meg naponta. Ha elkezd ecetesedni, vigyük sötét helyre (padlás vagy pince), ahol 8 hétig hagyjuk érni. A tetején megjelenő ecetágyat szedjük le és a kész almaecetet már használhatjuk is főzéshez, takarításhoz, tartósításhoz, vagy akár hajöblítésre.

A zöldfűszerek a lakásba költöznek

AZ ŐSZ BEÁLLTÁVAL IDEJE GONDOSKODNUNK ARRÓL, HOGY TÉLEN IS LEGYENEK ZÖLDFŰSZEREINK – HA NEM ELÉGSIÜNK MEG A SZÁRÍTOTT VÁLTOZATOKKAL. NYÁRON A KERTBŐL EGYSZERŰEN BEGYŰJTHETÜK A FRISSEN HASZNÁLATOS FŰSZEREKET, ÁM A HIDEG HÓNAPOKRA A LAKÁSBA KELL KÖLTÖZTETNÜNK EZEKBŐL. ÍGY ŐSSZEL EGYRÉSzt CSERÉPBE VETHETÜNK A FŰSZERNÖVÉNYEK MAGJAIBÓL, MÁSRÉSzt DUGVÁNYOZÁSSAL IS SZAPORÍTHATUNK, VAGY GYŐKEREKET HAJTATHATUNK. EZEK A NÖVÉNYEK KÉSŐ ŐSZRE MEGERŐSÖDNEK, TÉLEN PEDIG A KONYHAABLAKBAN TARTVA ÉLVEZHETJÜK A ZAMATUKAT ÉTELEINKBEN.

NAGY Z. RÓBERT

A fűszernövények ételleink ízesítésére használatosak, és többnyire gyógyhatással, emésztést segítő tulajdonsággal is rendelkeznek. Szárítva, aprítva az ételre szórva, vagy zöld állapotukban is használhatjuk azokat, ez utóbbi felhasználási mód a természetesebb, hiszen a legegészségesebb a nyers zöld növények fogyasztása. Tavasztól ősziig a konyhánk ablakában is nevelhetünk zöldfűszere-

ket. Itt most a leggyakoribb fajokat mutatjuk be, melyek a legtöbb bevásárlóközpontban folyamatosan beszerezhető cserepes növényként.

Másként használjuk, mint a szárítottat

Van néhány alapvető eltérés a zöldfűszerek és szárított társaik felhasználásánál, amit feltétlenül ér-

demes szem előtt tartanunk. Míg a szárítottakat a főzés elején, addig a zöldfűszereket a főzés végén keverjük az ételhez. Friss fűszerekből egy maréknyi tud annyi ízt adni az ételnek, mint egy evőkanálnyi szárított. A zöldfűszereket ne fából készült, hanem műanyag vágódeszkán aprítsuk, mert a fa elszívja a nedveket, így értékes íz- és zamatanyagok mennek veszendőbe.

A cserepeket magas tőzegtartalmú, jó vízgazdálkodású földdel töltsük meg, és ültetés vagy magvetés után gondoskodjunk arról, hogy a föld a kelésig, vagy a palánta, dugvány megeredéséig ne száradjon ki. Mivel a zöldfűszereket frissen fogyasztjuk, ezáltal folyamatosan szedjük a leveleket, így vegyszerezésre, tápoldatozásra nincs lehetőség, hiszen ezek egészségtelenné tennék felhasználásukat.

Amennyiben kerámia, vagy agyagcserépbe ültetünk, számítsunk rá, hogy annak pórusain kipárolog a víz, ezért gyakrabban kell öntöznünk, mint műanyag cserép esetén.

Karógyökerű fűszereink

A petrezselyemlevelet többféleképpen nevelhetjük a téli időszakra. Egyrészt vethetünk magról alapfajt (Petroselinum hortense), amit főként gyökéréért termesztünk, de cserépbe kiváló a fodros levelű változat is (P. crispum), amelynek a levele díszít is a cserépben és tálaláskor egyaránt. A fodroslevelű petrezselyem előnye, hogy nem fejleszt vastag karógyökeret, így cserépes nevelésre alkalmasabb.

A betárolt petrezselyemgyökerek felső részéből is egyszerűen hajtathatunk levelet. A gyökér felső három-négy centiméteres szeletét néhány napos szikkasztás után ültessük cserépbe, és kevesebb mint két hét alatt már friss petrezselyemlevelet szüretelhetünk.

Hasonlóan járhatunk el a többi karógyökerű, fűszerezésre, ételdíszítésre alkalmas növényvel: hajtathatunk télire zellert, pasztinákat, esetleg

sárgarépát, de halványított téli salátának kitűnő a késő ősszel felszedett katángkóró, gyermeklancfű gyökere is, melyek gyomnövényként sokfelé megtalálhatók.

Dugványozható fűszerek

Nyáron a kertben megnevelt fűszernövények általában őszre akkorára nőnek, hogy nem érdemes becserépezéssel bajlódni, még akkor sem, ha nem szeretnénk lemondani az ízükről. Zölddugvánnyal vagy félfás dugvánnyal szaporíthatunk ősszel zsályát, bazsalikomot, csombort, oregánót, kakukkfűvet, majoránát és szinte minden egynyári vagy évelő fűszernövényt. Olyan, néhány centiméter hosszúságú hajtásokat vágjunk le ezekről a példányokról, amelyek még nem fásodtak meg, de nem is épp csak zsenge hajtáscsúcsok. A fásodott részek sokkal nehezebben eresztenek gyökeret, a túl fiatal, alighogy kialakult leveles hajtáscsúcsok pedig könnyen elvesztik víztartalmukat és elhervadnak.

Tehát a viszonylag merev, de még nem fásodott hajtások a legalkalmasabbak, melyeket nedves homokban tudunk legegyszerűbben meggyökeresíteni. A cserepüket tegyük világos, lehetőleg meleg helyre, és gondoskodjunk arról, hogy a talajuk ne száradjon ki a gyökeresedésig. Ez körülbelül két hetet vesz igénybe, majd a megfelelő gyökeresedést úgy jelzi a növény, hogy új hajtást hoz. Ekkor már virágföldbe ültethetjük és még naposabb helyre tehetjük.

Cél, hogy késő őszig olyan erősekké váljanak a tövek, hogy beköltöztetve a lakásba elegendő zöldet szüretelhessünk róluk. Érdemes a fiatal növényeket alkalmanként visszametszeni, így több oldalhajtást, több lombot nevelnek majd. Azonban ne várjuk, hogy a számukra kedvezőtlen szobai körülmények és a folyamatos vágás mellett növekednek, fejlődnek majd. Ha kihúzzák tavaszig, a kertbe kiültetve új életre kelnek.

Bazsalikom (*Ocimum basilicum*)

A bazsalikomot ősztől tavaszig csak lakásban tarthatjuk. Amikor az éjszakai hőmérséklet 10-12 °C fölé emelkedik tavasszal, akkor már a teraszra, kertbe is kitehető a növény. A cserepesen tartott bazsalikom a lakásban egy-két hétig friss marad. Napos, meleg helyen érzi magát a legjobban.

A bazsalikom melegigényes egyényári növény

Mérsékeltlen öntözzük, de soha ne hagyjuk teljesen kiszáradni a földjét. Télen szedhetjük a leveleket, de folyamatosan leépül a tő, ahhoz hogy újra fejlődjön, tavasszal ki kell ültetni. Soha ne vágjuk közvetlenül a föld fölött a szárait, csak a felső friss hajtásokat, leveleket szedjük le. A bazsalikom egyéves növény, ha elvirágozott és a magjai beértek, elpusztul. A kertben elszórja beérlelt magjait, és tavasszal kikel. Kellemes, kissé szegfűszegre emlékeztető illatú növény, a felső fiatal levelei enyhébb aromájúak, mint az idősebbek. A friss levelek összezévágyva, közvetlenül a tálalás előtt kerüljenek az ételbe, ne főzzük, melegítsük. A bazsalikom étvágy- és emésztésjavító, emellett teltségérzet és puffadtság ellen jó.

Kakukkfű (*Thymus vulgaris*)

A Földközi-tenger keleti partvidékéről származó 20-40 cm magas, vadon is előforduló évelő fél-cserje. Szára szétágazó, elfásodó. Leveleit frissen vagy szárítva, kis mennyiségben használjuk, bele-

Virágzás előtt szedjük a kakukkfűvet, akkor a legaromásabb

főzhető az ételbe. A francia konyha tipikus fűszere. Serkenti az emésztést, teaként mézlel fogyasztva enyhíti a köhögést és a torokfájást. Szedése röviddel a virágzás előtt ajánlott, mert olyankor a legfűszeresebb. Nagyon jól tartósítható ecetben, olajban. A fiatal növény gyenge szárai is felapríthatók és használhatók fűszerezésre, de az idősebb elfásodott szárról húzzuk le a leveleket, mielőtt az ételbe raknánk. A kakukkfű a lakásban hűvös, napos helyen egy-két hétig tartható frissen, mérsékelt öntözés mellett.

Mentaváltozatok (*Mentha sp.*)

A menták is a Földközi-tenger vidékéről származnak, de hazánkban is él vadon néhány fajuk,

A menta könnyen megújul, ha elég vizet kap

emellett rengeteg hibridjük, kertészeti változatuk ismert. 20-40 cm magas száruk négyélű, zöld, felül szétágazik. Illóolajokat tartalmaznak, elsősorban mentolt. A mentának frissítő, élénkítő és gyomorerosító hatása van. A kertben gyorsan növő, fagyűrő növény, sok öntözést igényel. A lakásban egy-két hétig frissen tartható. Amikor kezd elvékonyodni, világoszöld szárait növeszt, ez jelzi, hogy nem elég számára a fény; ha pedig az alsó levelei sárgulnak és lehullanak, azzal mutatja, hogy kevés vizet kapott. A mentánkat könnyen „újraéleszthetjük”, ha átültetjük egy nagyobb cserépbe, 3-5 cm magasságban visszavágjuk; így néhány héten belül friss, új hatásokat hoz majd. Az ágakat ne a tövüknél vágjuk el, hanem a harmadik-ötödik levél felett, nagyjából 3-5 cm magasságban. Akkor lesz szép mentabokrunk, ha egyszerre vágjuk vissza a lombját.

Metélőhagyma (*Allium schoenoprasum*)

15-30 cm magas, kb. 15 cm széles területet elfoglaló évelő növény. A megszokottól eltérően

A metélőhagymát tálalás előtt tegyük az ételbe

nem a hagymáját, hanem a levelét vagy a virágát fogyasztjuk. Apróra vágott levele enyhén csípős, hagymaízű, így felhasználhatjuk a vörshagyma helyettesítésére is. A főzés tönkreteszi az ízét, ezért közvetlenül a tálalás előtt adjuk az ételhez. Jó ét-

vágyfokozó hatású, és kedvezően hat a vérkeringésre is. Melegben gyorsan hajt, így túlságosan megnyúlhat. Ha azt szeretnénk, hogy lassabban növekedjen, tegyük hűvös helyre, vagy vigyük ki a szabadba.

Petrezselyem (*Petroselinum crispum*)

Kétéves növény; zöldfűszerként a leveleit fogyasztjuk, de a gyökere is kedvelt fűszer. Vannak fodros levelű változatai, melyek még látványosabbak, így ételek díszítésére is alkalmasak. Apróra vágott levele, szára használható, de ne főzzük bele az ételbe, csak tálalás előtt szórjuk rá. A-provitamin, C- és E-vitamint, vasat és kalciumot tartalmaz. Étvágyjavító, segíti az emésztést, vizelethajtó és vértisztító hatású. A teljesen kifejtett leveleket szedjük levéllyel együtt. Vigyázzunk rá, hogy ne sérüljenek a friss levélkezdemények, így újra tud regenerálódni a növény. Egy töről egyszerre csak a lomb egyharmadát szedjük le.

Oregáno (*Origanum vulgare*)

E Kelet-Ázsiából származó növény szára fásodó, szőrös. Levelei tojásdadok, nemezesen szőrösök, aromája fűszeres, kissé kesernyés. Frissen és szárítva is használhatók levelei, hajtásúcsai.

Az oregánót nyáron többször vágjuk vissza

A szurokfű a pizza nélkülözhetetlen alapfűszere, étvágyjavító, görcsoldó, idegerősítő hatású. A lakásban három-négy hétig tartható frissen a felhasználásig. Friss hajtásai egész évben szedhetők, szárait 2-4 cm magasan vágjuk le. A növény számára a legideálisabb, ha kétszer-háromszor metszük vissza egy nyár alatt.

Rozmaring (*Rosmarinus officinalis*)

Hatalmasra megnövő, fásodó szárú évelő, de hazánkban nem télálló növény. Tü alakú, bőrszerű levelei erősen balzsamos illatúak. Márciustól szeptemberig nyílnak lilás, rózsaszínes virágai. Álló és kúszó változata is létezik. Levelei frissen vagy szárítva, hajtásai és virágai frissen használhatók. A rozmaring étvágyjavító, serkenti az idegműködést és a vérkeringést. A lakásban három-négy hétig frissen tartható a felhasználásig. Télen napos, hű-

Hosszú életű fűszernövény a rozmaring

vös helyen is jól érzi magát. Jól tűri a szárazságot, csak mérsékelten öntözzük.

HERBÁCIÓ MAGAZIN

Rendelje meg a Herbáció magazint egy évre (megjelenik évszakonként) mindössze 1680 forintért! Előfizethető bármelyik postán, vagy

hívja a 06 30 437 8900 telefonszámot, vagy küldje el nevét, címét a nzr@herbacio.hu emailcímre.

Herbáció: kozmetikumok, népi gyógyreceptek, különleges ételek, italok,elixírek, tartósítványok: növényekből házilag... Fenyőszörp, muskátlikeksz, kávélekvár, árpafasírt, csalánsör, kenyérpörkölt, parfümök házilag - csak néhány korábbi receptjeinkből...

Megjelent a Herbáció magazin legújabb, 56. száma, kapható az újságárusoknál.

www.herbacio.hu Tel.: 0630 437 8900 nzr@herbacio.hu

Kerek évforduló

A BUDAPESTI KERTBARÁTOK SZÖVETSÉGÉNEK HAGYOMÁNYOS TERMÉNYBEMUTATÓJA TÖBB SZEMPONTBÓL IS KÜLÖNLEGES VOLT AZ IDÉN. A SZERVEZÉSRE RÁNYOMTA A BÉLYEGÉT A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY, BIZONYTALAN HELYZETBEN KELLETT FOLYTATNI A MUNKÁT. A BEMUTATÓT EZÉRT SZABAD TÉREN, A STEFÁNIA PALOTA ELŐTERÉBEN RENDEZTÉK MEG, AMI JÓ DÖNTÉSNEK BIZONYULT. A RENDEZVÉNYEN MEGEMLEKEZTEK AZ IDÉN ELHUNYT BÁLINT GYÖRGYRŐL ÉS A KERTÉSZEK ÉS KERTBARÁTOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE MEGALKULÁSÁNAK 50. ÉVFORDULÓJÁRÓL.

András Károly főszervező elmondta, hogy a járványveszély miatt szűkebb körben sikerült megrendezni a terménybemutatót, sok vidéki kertbarát kör nem merete vállalni az utazást a fővárosba. Ugyanakkor a résztvevőkön látszik, hogy ki vannak éhezve a társaságra, hiszen a közös érdeklődés nagy összetartó erő. Tíz budapesti kertbarát kör mutatkozott be a 13-ból, de Gyöngyösről, Egerből, Szigetszentmiklósról, Budaörsről, Békéscsabáról, Csömörről, Jászberényből és Esztergomból is érkeztek a bemutatóra. Örömteli hír, hogy egy év alatt százal gyarapodott a budapesti kertbarátok létszáma.

Üdvözölte az egybegyűlteket *Aulechla József* ezredes, a honvédség budapesti dandárja, kulturális igazgatója, aki átadta a dandár pajzsát András Károlynak abban a reményben, hogy még sokáig rendeznek ilyen örömteli eseményeket. *Keszthelyi Gyula*, a honvédség nyugállományú klubjának elnöke arra emlékezett, hogy a kertbarát tagozat évti-

zedek óta rendez terménybemutatót a Stefánia palotában, noha az idei eseményt kivitték a szabadba a járványveszély miatt. Így egészen más hangulata van a bemutatónak, mint zárt térben.

Bálint György halála mélyen érintette a kertbarátok népes taborát, mondta megemlékezésében Radványi Imréné, a honvéd kertbarát kör klub elnöke. Az ötven évvel ezelőtt megalakult kertbarát tagozat szakmai vezetője volt Bálint György, emellett több más budapesti kertbarát kör létrejöttében is segített, mindenütt szívesen látott barátként tekintettek

rá. Varázslatos egyéniségű, kiváló előadói készségű, szorgalmas, segítőkész embert ismertek meg benne. Rendszeresen látogatta a kertet, tanácsot adott, ha kellett, humorral bírálta is. Nem szakadt meg a kapcsolat, az országosan ismert és szeretett szakember 100. születésnapját is megünnepelték a Stefánia palota színháztermében. Ő akkor is a jövőről beszélt, a környezetváltozásra és az egyéni példamutatásra hívta fel a figyelmet. Bálint György több kertbarát kör

örökös tiszteletbeli tagja, a budapesti kertbarát körök terménybemutatójának örökös fővédnöke. A kertbarát körök 50 évére tekintett vissza *Erős Miklós*, az esztergomi kör elnöke, aki a kezdetektől vezeti a kertbarát kört. Esztergomban már 2018-ban megünnepezték az ötvenéves évfordulót; a máig működő szervezetek a nagy ipari központok mellett alakultak meg, a művelődési házak szakköreiként. Az országos szövetség 1970-ben alakult meg Pomázon, *Gyúró Ferenc*, a Kertészeti Egyetem professzora

nem tudják együtt tartani a kertbarátokat, mondta Erős Miklós.

Az előadások után oklevelet kaptak a legtevékenyebb budapesti kertbarátok, és sor került A budapesti kertbarátok legszebb kertjei verseny díjainak átadására is. Három kategóriában 59 pályázó jelentkezett a versenyre, amely során nagyon színvonalas kerteket láthatott a zsűri. Szerencsére sikerült meglátogatni mindenkit, nem csak a beküldött fényképek alapján született meg a döntés, mondta el András Károly.

A legszebb kertek díjazottjai a következők:

Díszkertek kategória

1. helyezett: Dr. Félegyházi Gyuláné, Huszár Imre
2. helyezett: Kovács Szilárdné, Kolláth Ilona, Tóth Andrásné
3. helyezett: Herb Károly

Előkertek közterületen

(családi, lakótelepi) kategória

1. helyezett: Tarnainé Tóth Irma
2. helyezett: Szabó Sándorné, Schwarcz Károlyné
3. helyezett: Fekete Jánosné, De Vescovi Andrásné

Gazdasági kertek kategória

1. helyezett: Papp Józsefné, Huszárné Trencsényi Mária
2. helyezett: Szabó Sándorné, Sziráki István, Muhr Ede
3. helyezett: Kovács Szilárdné, Géczy Tibor, Schiller János, Markotán Gyula

Horváth Csilla

elnökletével. Az agrárminisztérium fölismerte a kertbarátok tevékenységének jelentőségét, és az OMÉK-on is megjelenhettek, ami nagy lendületet adott a további szerveződésnek. 1989-ig virágzott a kertbarát mozgalom, a rendszerváltás után azonban újja kellett alakulniuk és egyesületi formában működni, hogy részt vehessenek az állami pályázatokon. A mezőgazdasági üzemek átalakulásával, a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok megszűnésével sok támogatót veszítettek a kertbarátok. Most országos szövetségen belüli szakkörök, baráti körök és egyesület formájában tevékenykedő kertbarát körök is vannak, ami megnehezíti a közös munkát. A jövőben új szakemberekre, menedzser szemléletű, jó szervezőképességű vezetőkre lesz szükség, különben

Füvészkert

1083 Budapest, Illés u. 25. | www.fuveszkert.org

Október 31-ig a nyári nyitvatartás szerint látogatható a kert, mindennap 9-17 óráig

November 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 16 órakor zárnak.

A Szamóca Kiskertész Tanoda programjai a Füvészkertben:

Október 10.: Színes lombok kincskereső – kertészkedés mesehősökkel

Október 31.: Tökfaragás – kertészkedés mesehősökkel

Nemzeti Botanikus Kert

Vácrátót, Alkotmány u. 2-4. | www.botanikuskert.hu
www.facebook.com/nemzetibotanikuskert | +36-28-360-122

Október 31-ig a nyári nyitvatartás szerint, 8.00–18.00 óráig várják az érdeklődőket a szabadtéri gyűjtemények.

November 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 17 órakor zárnak.

Az üvegházak, illetve a Túl nagy lábón élünk kiállítás biztonsági óvintézkedés miatt zárva tartanak.

Szegedi Füvészkert

Szeged, Lövölde u. 42. | fuveszkert.u-szeged.hu

Októberben 9-17 óráig tart nyitva a kert

November 1-jétől a téli nyitvatartás szerint 9-16 óráig látogatható (Hétfőnként az üvegházak zárva lehetnek növényvédelmi munkálatok miatt.)

Budai Arborétum

1118 Budapest, Villányi út 29-43. | budaiarboretum.szie.hu

Október 23-ig érvényes a nyári nyitvatartás: az alsó kert mindennap 8-18 óra között látogatható, a felső kert csak hétfőtől péntekig, 8-18 óra között

Október 24-től a téli nyitva tartás szerint az alsó kert mindennap 8-16 óra között látogatható, a felső kert hétfőtől péntekig 8-16 óra között

Szarvasi Arborétum

Szarvas, I. kk. 9. | pepikert.hu

Október 16. Szorgos hangyák napja – arborétumi kertészkedés civilek, iskolák, családok, önkéntesek bevonásával

November: Felkészülés a télre – bemutató, hogyan készítsük fel növényeinket a tél zordságaira, teknősök telettetése

November: Madárbarát foglalkozás – Eleségek készítése, etetők barkácsolása családok bevonásával

Kecskeméti Arborétum

Kecskemét, Nyíri út 48. | kecskemetiARBoretum.hu

Az arborétum mindennap 8–20 óráig, a Szent Hubertus Parkerdő (Nyíri-erdő) csütörtöktől vasárnapig 9–18 óráig látogatható.

Október 1.: Erdők Hete – vezetett interaktív erdészeti foglalkozások iskolásoknak (előzetes bejelentkezéssel)

Tuzson János Botanikus Kert

Nyíregyháza | www.botkert.nye.hu

Október végéig érvényes a nyári nyitvatartás: keddtől péntekig 8–16 óra között látogatható a kert, szombaton pedig 10–18 óráig (hétfőn és vasárnap zárva).

Édenpont kertlátogatások

www.edenpont.com

Október 3.: Zen Tündérkert (Budapest XXII. kerület)

Október 17.: Zen Tündérkert (Budapest XXII. kerület), Erdő ölelésében (Gödöllő)

Október 24.: Kert lépésről lépésre (Szárköld)

Figyelem!

A járványügyi helyzet változásával a programok is változhatnak, erről az egyes helyszínek internetes elérhetőségein érdemes naprakészen tájékozódni.

Felhívjuk továbbá olvasóink figyelmét, hogy a szükséges járványvédelmi intézkedések betartására mindenhol ügyeljenek, továbbá kísérik figyelemmel az egyes helyszínek saját előírásait és ajánlásait, különös tekintettel a maszkviselésre és a távolságtartásra.

